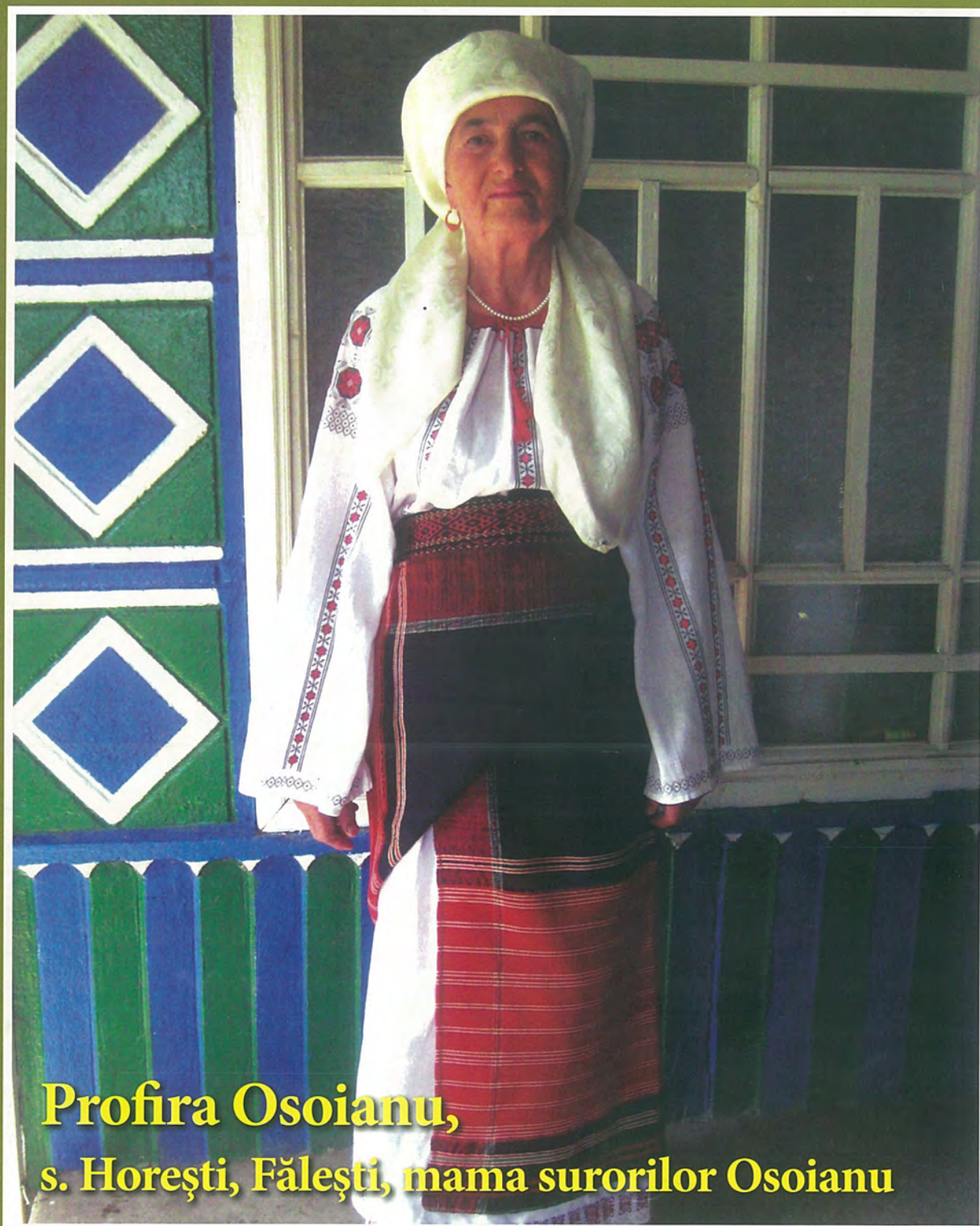

Nr. 2 (august 2011)

ISSN 1857-4424

Realități Culturale

REVISTĂ DE ETNOGRAFIE, FOLCLOR ȘI CULTURĂ CONTEMPORANĂ

Profira Osoianu,
s. Horești, Fălești, mama surorilor Osoianu

PROIECTUL
„REALITĂȚI CULTURALE”

nr. 2 (august 2011)

COLEGIUL DE REDACȚIE

Pavel Popa,
redactor-șef

dr. Varvara Buzilă,
director adjunct Muzeul Național de
Etnografie și Istorie Naturală

dr. Victor Ghilaș,
Academia de Științe a Moldovei

dr. Vasile Chiseliță,
Academia de Științe a Moldovei

Gheorghe Neculaescu,
director Cabinetul metodic al Minis-
terului Culturii

Alexei Rău,
director Biblioteca Națională

Veta Ghimpu-Munteanu,
redactor Teleradio-Moldova

Ion Bălțeanu,
președinte Uniunea Meșterilor Popu-
lari din Moldova

Corina Burghilea,
grafică

Cristian Șarban,
design, tehnoredactare

Adresa: or. Chișinău, str. București,
68, of. 313

Tel.: (+373 22) 22-37-86, 20-25-53

Fax: (+373 22) 20-25-55

E-mail: popapavel55@gmail.com

Materialele expediate redacției — în
variantă electronică, nu se reîntorc
autorilor.

Articolele nu totdeauna vor cores-
punde cu poziția redacției.
Republicarea materialelor este per-
misă cu acordul redacției.

Tipar: Editura „Notograf Prim” SRL

Indice de abonare:

PM 32118

Preț: 15 lei

SUMAR

Ziua Independenței
Republicii Moldova 2

PAUL DĂNILĂ
Sfânta Maria Mare 4

NICOLAE BĂEȘU
Nașterea Maicii Domnului 4

ION BALTEANU
Iurcenii — veche vatră de olari.... 6

SVETLANA MOLISTEANU
„Jiocol” ca la Abaclia 9

DIANA BUNEA
Tradiția lăutărească din Republica
Moldova..... 11

GHEORGHE NICOLAESCU
108 sateliți pe bolta universului
artistic 17

ION PROCA
Vâltoarea 19

LEONID CEBOTARI
Hai să ne JUCĂM..... 23

ANDREI TAMAZLÎCARU
Cîntecul — templul artistului abso-
lut 25

VERA CARAULAN
„Vîntuleț”..... 26

VALENTINA BOBEICO
Un trandafir, o luminare pentru
Ștefan cel Mare 27

LILIA FULGA
Suntem urmașii lui Ștefan 27

Sărbători tradiționale 28

MARIA POPA
De ce ne părăsesc tinerii 29

VETA GHIMPU MUNTEANU
Omul care a respirat cu poezie .. 30

Calendar cronologic 32

N. Băeșu

I. Proca

I. Bălțeanu

G. Nicolaescu

D. Bunea

S. Molișteanu

V. Ghimpu Munteanu

A. Tamazlîcaru

L. Cebotari

DRAGĂ CITITORULE!

Iată că ne-au poposit clipele să medităm puțin privind înapoi la cele întâmplate în revista "Realități Culturale, nr. 1. Prin intermediul dar și din numele Dumitale exprim sentimente alese de mulțumire tuturor autorilor care și-au publicat materialele pe paginile revistei promovând adevărate cristaline folclorice cu multă grijă și cunoaștere profundă. – Andrei Tamazlicaru, Veta Ghimpu Munteanu, Ludmila Belonojca, Mariana Cocieru, Ion Bencheci, Leonid Cebotari, Ion Tulbu, Claudia Șerșun, Zinaida Dica, Nicolae Fabian ș.a.

Plecăciuni tuturor secțiilor cultură din teritoriu a căror le simt mult sprijinul și buna înțelegere în tot ce ne străduim să realizăm împreună prin "Realități culturale" – unica de acest fel în republică.

Sunt ferm convins că dragostea de Măria Sa Omul nu vă v-a părăsi sufletele nici odată și Domniile Voastre vor continua și în viitor să contribuie la valorificarea celor mai alese sentimente de unitate de neam. Numai atunci când grija și dorul față de cei care te înconjoară, de cei dragi, de cei care-ți zidesc ca Meșterul Manole viața mai interesantă, mai atractivă, dăruindu-ți prin tot ce fac ei mult optimism și încredere în spiritualitatea neamului, în ziua de mâine, te vei convinge că generațiile precedente și-au lăsat capodopere de înaltă valoare care se cer studiate și lăsate carte de căpătii generațiilor viitoare. În continuare vă ofer posibilitatea de a face cunoștință cu una din scrisorile primite la redacție.

Salut, Domnule Pavel!

Ieri am primit primul număr al revistei „Realități culturale” de care tare m-am bucurat. O promisem în anii 2004-2005, apoi n-am mai văzut-o. Sper să se editeze înaintea, căci această revistă unică, editată în Moldova să ne fie nouă bibliotecarilor un suport de nădejde în familiarizarea noastră și a cititorilor noștri, cu obiceiurile și tradițiile neamului, întru valorificarea tezaurului spiritual românesc al Basarabiei. Răsfoind revista am făcut cunoștință cu agenda republicană culturală, cu noi apariții de carte, cu noi destine din istoria neamului, cu sărbătorile religioase, cu diferite concursuri raionale cât și republicane, portrete de creație, meșteri populari. Avem și noi în sat meșteri populari, cioplitorul în lemn Ion Tocan, Leonid Cionârțan prelucrător de pelicle și croitor de căciuli, care sunt membri al Unii Meșterilor populari din Moldova. La Căușeni îi avem pe alți doi cioplitori în lemn Vasile Dănoi și Tudor Bătrânaș, care fac lucruri frumoase. Ar fi bine ca să veniți la fața locului și să scrieți un articol despre ei.

Sunt unul din acei oameni care țin mult la trecutul, prezentul și viitorul poporului nostru, la cultura lui de veacuri. De aceea am deschis în incinta bibliotecii un mic muzeu „Din lada cu zestre a localității noastre”. Nu pot să rămân indiferentă față de tezaurul spiritual și material al neamului.

În închiere vă doresc multă baftă!

Nina Munteanu, directorul bibliotecii publice din c. Zaim, raionul Căușeni

Să vă aibă Domnul în pază stimată Doamnă!

Aflindu-vă în slujba sufletelor omenești, știu bine că munciți cu sîrguință la educarea tinerei generații în spirit național dar și la crearea chipului adevărat al sentimentului patriotic din noi, prin alese proiecte culturale, manifestări artistice, vernisaje de carte, expoziții de artă plastică și de creații meșteșugărești, conferințe, seminare și simpozioane, prin promovarea omului în toată plinătatea sa. În acest context, materialele propuse revistei de către Dvs. vor fi binevenite pe paginile ei. Vă invit să lăsați cele mai de valoare sentimente ca moștenire generațiilor viitoare. Numai așa ei vor prețui unitatea de neam și se vor mândri cu străbunii lor, cum ne mândrim și noi cu înaintașii noștri.

Așteptăm cu drag materialele Dumneavoastră.

TABLOUL REPUBLICAN DE ABONARE LA REVISTA „REALITĂȚI CULTURALE”, NR. 2:

Nr. d/o	Raionul/ Municipiul	Nr. abonați	Instituții de cultură
1	Drochia	10	81
2	Fălești	9	122
3	Hîncești	9	118
4	Florești	9	119
5	Dubăsari	8	34
6	Soroca	7	125
7	Rezina	6	73
8	Cruleni	6	61
9	Bălți	6	23
10	Anenii Noi	5	72
11	Strășeni	5	71

12	Briceni	5	68
13	Căușeni	4	84
14	Călărași	4	90
15	Cahul	4	103
16	Rîșcani	4	99
17	Cantemir	4	92
18	Ocnîța	3	68
19	Ialoveni	3	61
20	Nisporeni	3	68
21	Chișinău	3	68
22	Dondușeni	3	48
23	Ungheni	2	126
24	Telenești	2	97

25	Edineț	2	92
26	Ștefan-Vodă	2	67
27	Glodeni	2	69
28	Orhei	2	127
29	Leova	1	70
30	Cimișlia	1	74
31	Sîngerei	1	99
32	Basarabeasca	1	25
33	UTAG	1	81
34	Taraclia	0	52
35	Șoldănești	0	64
36	Alte instituții	360	

Ziua Independenței Republicii Moldova

Republica Moldova și-a declarat independența la 27 august 1991 în decursul procesului de destrămare a URSS-ului, devenind stat-membru al ONU. Este o țară europeană populată, preponderent, de moldoveni (români), cât și de multe minorități naționale: ucraineni, bulgari, găgăuți, ruși, evrei, nemți, cehi etc. În același timp, aici s-au păstrat multe tradiții multiseculare. Cea mai de valoare calitate a băștinașilor - ospitalitatea. Tradițional, oaspeții sunt primiți în „Casa Mare”.

La 27 august Republica Moldova sărbătorește 20 de ani de la proclamarea independenței - eveniment marcat la cel mai înalt nivel. Buchetul de manifestări consacrate celor 20 de ani de independență va începe cu ceremonia depunerii de flori la monumentul lui Ștefan cel Mare și Sfânt, apoi va urma parada militară prezentată de 1.200 de soldați cu defilări în Piața Marii Adunări Naționale. Oaspeții și locuitorii capitalei - or. Chișinău, vor asista la un program festiv cu participarea artiștilor dar și a formațiilor, inclusiv cele ale etniilor

conlocuitoare. Șirul manifestărilor va culmina la ora 22.00 cu un foc de artificii după care, recitalul formației „Zdob și Zdub”.

Cu prilejul sărbătoririi vor fi organizate:

- Festivalul Etniilor;
- Tîrgului de turism „Descoperă Moldova”;
- Editarea mărcii poștale jubiliare și a plicului cu marcă fixă;
- Baterea unei monede comemorative - 20 de ani de independență;
- Ora consacrată sărbătoririi a 20 de ani de independență a R. Moldova, organizată la 1 septembrie, în toate instituțiile de învățămînt din țară.

Republica Moldova este situată în zona de contact a diferitelor curente culturale și istorice - carpato-balcanic, central-european și euroasiatic - pe parcursul a mai multe milenii a îmbinat armonios diversele tradiții culturale ale populațiilor protoindoeuropene, precum și ale celor mai arhaice ramuri ale indoeuropenilor, inclusiv ale tracilor,

slavilor, celților, goților, hunilor.

Teritoriul ei este bogat în monumente istorico-arheologice ale căror valoare cultural-istorică se înscrie în contextul valorilor general umane europene.

Descoperirile arheologice demonstrează că aceste pămînturi au fost populate începînd cu epoca paleoliticului inferior (circa 500 mii de ani în urmă).

Sec. VI-I î. Hr. datează existența, pe acest teritoriu, a civilizației geto-dacice. Începînd cu anul 105 î. Hr., în urma victoriilor împăratului Traian asupra Daciei, populația a fost romanizată, ea preluînd de la învingători limba și cultura Imperiului Roman.

Epoca „popoarelor migratoare” începe după evacuarea legiunilor romane (anul 271, în perioada împăratului Aurelian), care se încheie cu constituirea în anul 1359 a statului feudal moldovenesc, al cărui întemeietor este Bogdan I.

Geografic, Republica Moldova e situată în partea centrală a Europei, în nord-estul Balcanilor, pe un teritoriu de 33843,5 km2. La nord, est și sud este în-

conjurată de Ucraina, iar la vest – separată de România de râul Prut.

Țara noastră face parte din grupul țărilor bazinului Mării Negre.

Poziția fizico-geografică a determinat variatele particularități ale condițiilor ei naturale.

În Moldova se mai află peste 2200 de izvoare cu apă naturală.

Flora cuprinde peste 5,5 mii specii de plante, iar fauna - mai mult de 15,5 mii specii de animale.

Teritoriul este situat în trei zone naturale: pădure, silvo-stepă și stepă.

Cultura Republicii Moldova prezintă o paletă largă de activități culturale. Activitatea concertistică academică este asigurată de Filarmonica Națională „Serghei Lunchevici”, Sala cu Orgă și Palatul Național. Pe teritoriul țării activează 22 instituții de spectacol: 18 teatre dramatice, Teatrul de operă și balet, Teatrul etnofolcloric, 2 teatre de păpuși, dintre care 17 teatre sînt situate în Chișinău, iar 5 – în alte localități. Săli de expoziții: Centrul Expozițional „Constantin Brâncuși”, Muzeul Național de Artă al Moldovei, galerii de expoziții private.

Folclorul are o puternică bază de origine daco-latină și cuprinde un sistem de credințe și obiceiuri populare. Acest patrimoniu cultural, în ansamblul manifestărilor sale, constituie un domeniu amplu, de o valoare deosebită al artei naționale, care nu numai a precedat formele ei culte, ci a și continuat să se dezvolte în epoca modernă, asigurînd culturii profesionale substanța originalității ei etnice.

În Republica Moldova s-a păstrat un important patrimoniu cultural de certă valoare: situri arheologice, case de locuit, conace, cetăți, mănăstiri și biserici, lucrări de artă monumentală, monumente și instalații tehnice, ansambluri de construcție – piețe, străzi, cartiere, sate și centre urbane sau zone etnografice cu arhitectură tradițională, deținut de către 87 muzee.

Patrimoniul arheologic este bogat în opere de artă de o vechime considerabilă. Au fost depistate mostre de sculptură încă din perioada paleoliticului tîrziu. Ceramica culturii „Cucuteni-Tripolie” din perioada eneolitică este atestată în multe localități și posedă valențe artistice incontestabile, prezentînd o întreagă mitologie în imagini.

Imnul de Stat al Republicii Moldova

muzica: Alexandru Cristea
versuri: Alexei Mateevici

Limba noastră-i o comoară
În adîncuri înfundată
Un șirag de piatră rapă
Pe moșie revărsată.

Limba noastră-i foc ce arde
Într-un neam, ce fără veste
S-a trezit din somn de moarte
Ca viteazul din poveste.

Limba noastră-i numai cîntec,
Doina dorurilor noastre,
Roi de fulgere, ce spintec
Nouri negri, zari albastre.

Limba noastră-i graiul pîinii,
Cînd de vînt se mișcă vara;
În rostirea ei batrînii
Cu sudori sfințit-au Țară.

Limba noastră-i frunză verde,
Zbuciumul din codrii veșnici,
Nistrul lin, ce-n valuri pierde
Ai luceferilor sfeșnici.

Nu veti plînge-atunci amarnic,
Că vi-i limba prea săracă,
Și-ți vedea, cît îi de darnic
Graiul țării noastre dragă.

Limba noastră-i vechi izvoade.
Povestiri din alte vremuri;
Și citindu-le 'nșirate, -
Te-nfiori adînc si tremuri.

Limba noastră îi aleasă
Să ridice slava-n ceruri,
Să ne spuie-n hram și-acasă
Veșnicele adevăruri.

Limba noastră-i limbă sfîntă,
Limba vechilor cazanii,
Care o plîng si care o cîntă
Pe la vatra lor țăranii.

Înviați-vă dar graiul,
Ruginit de multă vreme,
Ștergeți slinul, mucegaiul
Al uitării 'n care geme.

Strîngeți piatra lucitoare
Ce din soare se aprinde -
Și-ți avea în revărsare
Un potop nou de cuvinte.

Răsări-va o comoară
În adîncuri înfundată,
Un șirag de piatră rară
Pe moșie revărsată.

SFÎNTA MARIA MARE —

Adormirea Maicii Domnului, Sfînta Marie Mare

Cea mai mare sărbătoare a verii este considerată Sfînta Maria Mare, Adormirea Maicii Domnului. Această sărbătoare se ține pentru sănătate, pentru căsătorie, pentru naștere ușoară, dar și pentru vindecări. Sfînta Marie Mare, în unele regiuni ale Moldovei, mai este cunoscută popular ca Santamaria sau Uspenia și se pregătește temeinic printr-un post de două săptămîni ținut mai înainte.

Deasemenea, această sărbătoare creștină poartă și denumirea de „adormire” pentru că în cadrul bisericii nu se permite să vorbești despre „moartea” unui sfînt, iar tradiția bisericească spune că obștescul sfîrșit al Fecioarei Maria a fost asemenea unei adormiri.

Credincioșii, în dimineața sărbătorii respective, merg la biserică cu fructe – prune, struguri, și faguri de miere, pe care mai întîi le sfințesc, apoi le împart de sufletul celor trecuți în neființă; se fac și alte pomeni, se duc la cimitir și tamîiază mormintele.

În țara noastră, numele Maria este foarte răspîndit. În această zi, femeile

care poartă respectivul nume își serbează onomasticile. Cele mai frecvente prenume sărbătorite în această zi sunt Maria, Mariana, Mărioara, Marin și Marian.

În tradiția populară există diferite credințe legate de unele sărbători, desi-

gur, asemenea credințe persistă și de Sfînta Marie Mare:

— în această zi, se culeg anumite flori care se pun la icoana Preacuratei – caci numai așa pot fi bune de leac, iar unele femei le mai folosesc și la descantece...;

— gospodarii cu fete bune de măritat spală icoana Fecioarei cu flori de busuioc ca fetele să aibă noroc de flacăi cumsecade, harnici și drăgăstoși;

— dacă de Sfînta Marie Mare înfloresc trandafirii, se zice că toamna va fi lungă;

— de Sfînta Marie Mare nu se face joc, numai a doua zi flăcării au posibilitatea de a organiza jocul în sat;

— doar, după Sfînta Marie Mare se pot organiza nunți;

— se fac praznice de pomenire pentru cei morți și în sănătatea celor vii;

— gospodarii au dreptul să înceapă semănatul de toamnă;

— se caută dacă porumbul a dat „în lapte” (dacă-i copt), se fierbe sau se coace la foc (în jăratec).

Paul DĂNILĂ

NAȘTEREA MAICII DOMNULUI

(Sfînta Marie Mică)

dr. Nicolae Băeșu

În popor sărbătoarea aceasta se numește Sfînta Maria Mică, spre deosebire de Sfînta Maria Mare (Adormirea Măicii Domnului), marcată cu trei săptămîni și ceva mai înainte (la 15/28 Aug.). Aceste două evenimente biblice au avut loc la interval de mai bine de 40 de ani (cît a trăit Maica Domnului) 1. Nu e cazul să fim nedumeriți de ce marcăm mai întîi Adormirea (moartea) Maicii Domnului apoi Nașterea ei.

Stratul precreștin. Cercetătorii atești susțin că Maica Domnului n-a existat ca ființă reală. Ei afirmă că chipul acesteia a apărut tîrziu și treptat, pe

baza cultelor legate de zeițele păgîne ale roadei, de zeițele-mame „născătoare de prunci dumnezeiești”; nașterile lor coincid, în timp, cu perioada echinocțiului de toamnă (23 septembrie). Este vorba de zeițele Isida, care l-a născut pe Osiris (zeitate supremă a vegetației la egipteni), Iștar, care l-a zămislit pe Tammuz (zeul vegetației la babilonieni), Astara – mama lui Adonis (zeu al vegetației la fenicieni) etc. Toate divinitățile nominalizate și altele, după cum se crede, au zămislit „prunci dumnezeiești” fără participarea bărbaților, ele fiind fecioare. Deci, Fecioara Maria n-a fost total ori-

ginală.2. Bineînțeles, asemenea afirmații nu au fost și nu sunt susținute de către teologi. O pildă relativ recentă: „Iată că dinou aceeași autoare, Ala Korkin, la aceeași rubrică – *Candela*, în (ziarul) *Pământ și oameni* din 19.09.98, își permite o nemaivăzută blasfemie la adresa Maicii Domnului”. Dînsa scrie: „Cultul Maicii Domnului a fost preluat de creștinism din vechile religii, unde deseori se întâlneau femei – Maici ale Domnului – care nașteau fii ai lui Dumnezeu. De exemplu, Isida în Egiptul Antic, Iștar în Babilon, Kibela în Frigia ș. a. (...) A o compara pe Preasfînta Fecioara Maria cu zeițele păgîne, de la care, chipurile, a fost preluată de creștinism, nu înseamnă altceva decît batjocoră a creștinismului. Aceste lucruri repetîndu-se mereu în organul de presă al agrarienilor, suntem în drept să așteptăm reacția hotărîtă și promptă a ÎPS Vladimir”.3. Este evidentă aici o extremă a organului de presă a bisericii din R. Moldova – *Curierul Ortodox*.

Despre vechimea precreștină a sărbătorii în cauză vorbește și faptul că, împreună cu alte sărbători (Sf. Maria Mare – 15/28 Aug., *Simion Stîlnicul* – 1/14 Sept., *Ziua Crucii de Toamnă* – 14/27 Sept.), marchează schimbarea timpului în perioada echinocțiului de toamnă. Sărbătorile menționate mai sus, în ansamblu, constituie hotarul între vară și toamnă, cînd survin unele fenomene, cum ar fi: intrarea reptilelor în pămînt (la *Ziua Crucii*), plecarea păsărilor călătoare în țările calde. În perioada aceasta au loc activități agricole importante: culesul poamei, nucilor, aratul și semănatul de toamnă. Se organizează târguri de vînzare a produselor pentru iarnă.4.

Fiindcă timpul se răcește tot mai mult, se spune că la Sfînta Marie Mică bărbații schimbă pălăria pe căciulă. Sunt

răspindite și astăzi, peste tot, la români variante ale zicalei populare „A venit Sfînta Maria, / Aruncă pălăria!”.

În ziua aceasta se fac prevestiri ale timpului. Se spune: „Cum va fi în 8 septembrie (vremea), așa va fi încă opt săptămîni”.

Stratul creștin. Cercetătorii materialişti susțin că la începutul creștinismului nu există chipul unic al Maicii Domnului. Ea era zugrăvită felurit. Pe parcursul primelor două secole și ceva de creștinism Sfînta Fecioară era onorată practic doar în biserica din Ierusalim, iar după recunoașterea noii religii monoteiste (în anul 313) – în toată lumea creștină.5. Imaginea Maicii Domnului așa cum o cunoaștem astăzi a apărut abia în sec. V d. Hr. 6.

În *Biblie* nu se spune nimic despre începutul vieții Născătoarei de Dumnezeu. După cum spuneam și mai înainte, Fecioara Maria a fost fiica lui Ioachim și a Anei.

Mai amintim și faptul că numele Maria (Miriam) pe care l-a primit fiica lui Ioachim și a Anei era foarte răspîndit la iudei, avînd cîteva sensuri: „cea bine mirositoare”, „cea plăcută”, „doamnă”, „împărăteasă”, „stăpînă”, „steaua mării”, dar și amărăciune”.7.

Cu timpul Maica Domnului a devenit „cea dintîi și cea mai mare dintre toți sfinții”8, cea mai îndrăgită divinitate feminină în Panteonul creștin. Ea este invocată pentru sănătatea oamenilor, pentru căsătoria fetelor, nașterea ușoară a copiilor etc.

Despre importanța și respectarea Sfintei Fecioare de către basarabeni pînă la războiul al doilea mondial cercetătorii Oliviu Constantinescu și Ion Stoian scriau: „Sf. Maria este proslăvită de către credincioși mai mult decît oricare sfinț. Este apărătoarea noastră de boli și nece-

zuri, este făcătoare de minuni și acestea sunt cunoscute de credincioși din multe comune ale Basarabiei”10.

S-a constatat că în anul 431 la un sobor preoțesc din or. Efes (în Asia Mică – azi Selcuk, în Turcia) s-a luat hotărîrea ca să fie marcată anual ziua Nașterii Maicii Domnului. În occident sărbătoarea a fost introdusă mai tîrziu, în sec. VII și generalizată în sec. IX sau X.11.

Spuneam și mai sus că data sărbătorii *Nașterii Maicii Domnului* a fost fixată la începutul toamnei. În acel timp biserica a stabilit și începutul anului bisericesc (1 Septembrie). Deci, sărbătoarea *Nașterii Maicii Domnului* a fost numită aproximativ la început de an bisericesc și de anotimp.12.

Cu vremea biserica i-a închinat Maicii Domnului încă vre-o cîteva sărbători: *Zămislirea Mariei de către Sfînta Ana* (despre care am vorbit deja), *Intrarea în biserică a Maicii Domnului* (21 Noiem./4 Dec.), *Buna-Vestire* (25 Mar./7 Apr.), *Adormirea Maicii Domnului* (15/28 Aug.), *Acoperămîntul Maicii Domnului* (1/14 Oct.).

Bibliografie:

1. I.M.Stoian, Op.cit., 1994, p. 162.
2. Z. Korotkova, Op.cit., 1974, p.6-10.
3. O nouă ofensă la adresa credinței noastre, în CO, 1998, nr. 18 (73), 16-30 sept.
4. I. Ghinoiu, Op. Cit., 1997, p. 176.
5. Clopot., 1999, 30 Noiem.
6. Z. Korotkova, Op. Cit., 1974, p. 16.
7. Ioan Daghi, *Nașterea Maicii Domnului*, în Lum., 1992, nr. 5, p. 4; R. Ciobanu, Op. Cit., 1994, p. 147.
8. D. H. Farmer, Op. Cit., 1999, p. 354.
9. I. Ghinoiu, Op. Cit., 1997, p. 176.
10. O. Constantinescu, I. Stoian, 1936, p. 123 (Cobilca, azi Codreanca jud. Chișinău ș.a.).
11. S. Ispas, *Comentarii etnologice asupra colindei și colindatului*, în cartea *Sub aripa cerului*, Buc., 1998, p. 106.
12. Z. Korotkova, Op. Cit., 1974, p. 22-23.

Iurceni — veche vatră de olari...

Olăritul este una din cele mai vechi indeletniciri meșteșugărești cu rădăcini adânci în preistoria neamului nostru. Durabilitatea în timp a materialului utilizat a permis olarilor din toate timpurile să-și scrie o istorie vizibilă prin creația lor. Aceste vestigii distincte ne permit să reconstituim ușor perioadele de dezvoltare și trăsăturile specifice locale ale meșteșugului. Evoluția ceramicii pe teritoriul țării noastre poate fi urmărită încă din mileniul V î.e.n. Ca caracteristică generală a ceramicii populare din Republica Moldova se poate menționa continuitatea tradiției dacice prin ceramica neagră, cea romană prin ceramica roșie nesmălțuită și cea bizantină prin ceramica smălțuită. Actualmente, pe teritoriul țării noastre mai putem înregistra urmele a 5 centre rurale vechi de ceramică din ss. XV-XVI (în s. Cenișeuți, raionul Rezina; s. Iurceni, raionul Nisporeni; s. Țigănești, raionul Strașeni; s. Hoginești, raionul Călărași).

Comuna Iurceni, raionul Nisporeni este o localitate amplasată la gurile râului Lăpușna. Este atestată istoric într-un sîret de-al lui Alexandru cel Bun în I jum. a sec. XV. Arheologul I. Hincu menționează că locuitorii acestui sat practicau olăritul din timpuri mai vechi (sec. XIV).¹ p. 34. Alt cercetător, S. Gonta face referință la informația obținută de la locuitorii satului în aa. 30, sec. XX și indică o dată mai concretă - a. 1790, cînd boierul Ralea a adus pe moșia sa din acest sat cîteva familii de olari ruși pentru a satisface necesitățile populației locale în articole de uz casnic.² În pofida acestui argument, în terminologia uneltelor și a denumirii vaselor, evident prevalează termenii românești. În cazul cînd olăritul ar fi fost inițiat de meșteri străini, ei ar fi impus în uzul localnicilor și terminologia lor. La fel am constatat că pe pămîntul din jurul satului Iurceni, pretutindeni, poți găsi cu ușurință cioburi de ceramică nu numai în pămînt dar și la suprafață. Această mulțime de resturi ceramice ne

face să credem că istoria olăritului pe această vatră este mult mai veche decît sfîrșitul secolului XVIII.

Meșterii olari din Iurceni au avut în vatra satului mai multe feluri de argilă. Cea preferată de ei se extrăgea din lutăria "Cămășoia". Uneltele lor de lucru au fost tradiționale - roata olarului de picior, strujocul, maiul, fchieșul, sirma, pieptenele, cornul și pensula. Tradițional, olarii din Iurceni au produs articole din lut de diverse utilități preponderent fiind cele pentru păstrarea, servirea și transportarea hranei. Utilitară prin excelență, ea este valoroasă prin marea varietate de forme pe care meșterii locali le-au cultivat: gavanoasele, ulcioarele strîmte, ulcioarele de apă și de lapte, talgerele, străchinile, sahanale, plăcintarele, tocitorile, sloicile, cănuțele, ulcelele de diverse mărimi, ghivece pentru flori, țigla și colțare, bolduri pentru acoperișul caselor. Vasele pentru prepararea la foc a bucatelor se produceau în cantități mai mici din cauza lutului local prea „gras”, care nu suporta prea bine la temperaturi înalte. La Iurceni s-a lucrat pînă în urmă cu cîteva decenii, în măsură egală, ceramică roșie (smălțuită și nesmălțuită) cît și ceramică neagră. Denumirea vaselor era aceeași, indiferent de tehnica de ardere. Ceramica neagră se obținea la etapa finală a arderii prin aprinderea a cîteva-i malduri de boz verde și prin înfundarea hornului. Ea era mai prețuită de cumpărători, probabil și din faptul că vasele noi aveau un miros fin și plăcut de flori de boz.

Ceramica roșie era preponderent nesmălțuită, frumos înflorită. Culoarele naturale de bază erau: alb, galben, verde, maro și roșu. Ornamentele aplicate pe suprafața vaselor erau puține. Frumusețea vaselor de Iurceni derivă de regulă din varietatea formelor și de modul de proporționalizare a lor. Formele olarilor din Iurceni sunt arhaice, distincte de alte centre. Unele tipuri de gavanoase au torți masive „din vargă” lipite tangențial pe umerase, borcanele au buze evidențiate și îngroșate, unele

Ion Bălțeanu,
Președintele Uniunii Meșterilor
Populari din Moldova

tipuri de tocitori au „punte”. Ornamentele sunt la fel tradiție veche - linia, valul, punctul, șuvoiul, florile. Pictate sau incizate, motivele decorative erau plasate singular sau în compoziție la bunul gust și simț al meșterului și amplasate, de fiecare dată, pe partea superioară a vaselor. Pictarea decorului se făcea cu cornul. Din jumătatea a II-a a secolului XX, olarii iurceneni au revenit și au utilizat frecvent decorul incizat. Smălțuirea se făcea cu smalt preparat de olari prin arderea deșeurilor de plumb amestecat în proporție de 1:1 cu nisip sau sticlă mărunțită. Acesta era un smalt translucid, care de obicei se utiliza pentru protejarea ornamentului pictat. Din coloranții smaltului erau folosiți oxidul de Fe și Cu (obținute tot de olari prin „prăjire”). Olarii iurceneni preferau culoarea verde pe care o obțineau în amestec la 15 porții de smalt translucid și una de oxid de cupru, se mai adăuga și lut măcinat de diferite nuanțe. Astfel, ei obțineau și nuanțe cromatice specifice lor. De exemplul „curichiul” se obținea prin adăugare la oxidul de cupru și plumb a lutului de culoare albă. Ca angobe se utilizau 2-3 culori: albul (nălbălă), galbenul, cărămiziul (roșală). „Nălbala” era obținută din lut alb ori cretă mărunțită, iar „roșala” - din „piatra neagră” colectată din apele curgătoare, apoi uscată și măcinată. De obicei, la decorarea (înfloritul) vaselor un rol activ îl aveau femeile. Vasele destinate preparării bucatelor la foc (oalele,

ulcelele, castroanele) nu se smălțuiau. Decorul lor era modest, executat cu pensula ori cornul și deseori în procesul de utilizare intensivă, dispărea.

Cuptorul, numit aici horn, în care erau arse vasele modelate la roată, era semiîngropat, de formă alungită cu poziționarea orizontală a camerei de ardere. El avea o singură gură de foc, iar accesul la ea se făcea printr-o groapă. De obicei, era construit din pământ, cărămidă și finisat cu lut amestecat cu paie. Un astfel de cuptor avea o capacitate de 100 capete și consuma la o singură ardere, în mediu, o tonă de lemn bun de pădure. Din I jumătate a secolului XX, tehnologia de ardere s-a simplificat. Meșterii ardeau marfa gata doar o singură dată. Aceasta a redus cu mult din calitatea și valoarea artistică a articolelor olarilor iurceneni.

Din mărturiile localnicilor bătrâni, am constatat că olarii din Iurcenii purtau părul lung „ca la călugări”. Răzeșii din sat nu-i prea respectau pe olari că „nu erau gospodari”, „nu aveau pământ” și nici măcar „gard în jurul casei”. Evident, aceste aluzii se refereau la starea socială diferită a olarilor săraci vizavi de cea a răzeșilor mai înstăriți. Deși în memoria satului au rămas mai puțini din cei înstăriți, numele lui Iacob Gonța, Lazăr Iurceac (decedat în a. 1924), Ion Arseni au fost înscrise în cronică satului ca olari iscusiți, ce aveau o marfă căutată pentru calități deosebite de a fi „înflorită” și arsă de 2 ori.

Forma de activitate a olarilor locali era munca individuală ajutăți de membrii familiei. Distribuirea mărfii se făcea diferit. Unii din ei o vindeau prin sate și târguri, iar alții o vindeau de acasă unor intermediari. Tradițional, aria de desfacere a olarilor iurceneni era de obicei partea de Centru și Sud a Basarabiei. În perioada sovietică arealul de desfacere și dreptul de activitate le-a fost limitat prin patentă, care le permitea să vândă marfa în raioanele actuale Leova, Un-

gheni, Hincești. Ca un adevărat centru de olari Iurcenii au dat și lăstari. Astfel câțiva localnici din satele învecinate Negrești și Cristești au preluat meșteșugul din Iurcenii. Dinastia meșterilor olari Cupeț din Cristești, deși s-a stins, a lăsat urme în istoria satului. În a. 1918 din com. Iurcenii au fost invitați doi olari la Comrat. Numele unuia din ei era Sirghi Agheorghiesei. Aici, ei s-au stabilit cu traiul și mulți ani la rînd au fost unicii olari care asigurau populația

din împrejurimi. La locul nou, olarii au adaptat tehnologia de ardere a vaselor, utilizând ca material combustibil, ciocălăi de popușoi. Deși forma vaselor a rămas neschimbată, calitatea acestor produse era mai inferioară, nu erau așa de bine arse. La fel se deosebea și repertoriul vaselor. Ținând cont de faptul că lutul avea altă compoziție chimică, olarii produceau multe tipuri de oale și ulcele destinate preparării bucatelor la foc.

Trebuie să menționăm că acest meșteșug (ca și altele dealtfel) a început să decadă din a II-a jumătate a secolului XIX, odată cu dezvoltarea capitalismului și a industriei mașinate. Munca rudimentară a olarului nu putea nici într-un fel să facă concurență industriei. Aceasta îl impunea pe meșter să producă o cantitate de articole mai mare, dar mai necalitativă, să simplifice tehnologia și să ieftenească marfa. O degradare treptată a avut-o și olăritul din Iurcenii. În anii 1936-37 Institutul Social Român

din Basarabia a realizat lucrări de cercetare în com. Iurcenii, jud. Lăpușna. La Iurcenii în aceeași perioadă lucrau 51 de familii (în 24 din ele olăritul era ocupația de bază). Față de întreaga populație din sat (368), olarii alcătuiau 13,3 % 3. Majoritatea din ei erau săraci. 90 la sută sufereau de boli grele, inclusiv tuberculoză. Pentru acea perioadă, în medie fiecare familie prelucra anual de la 5 la 10 care de lut. Un car de oale cu o capacitate de 100 capete se vindea la prețul de 1200 lei, câștigul curat fiind de 388 lei. Salariul mediu calculat pe zi revenea de la 3 la 10 lei (la valoarea acelor timpuri). „Capăt”-ul este unitate de măsură al volumului mărfii, utilizată de olarii din Iurcenii din vechime. Un capăt poate cuprinde de la 2 vase mari până la 10-16-24 mici. O altă unitate de măsură veche a oalelor era carul. De obicei, un car echivala cu capacitatea unei sobe sau cu 100 capete.

Mulți olari nu dispuneau de mijloace de transportare și comercializare a mărfii, fiind nevoiți să vândă marfa nearsă la intermediari, astfel încât lor le revinea doar o mică parte din ceea ce munceau. Sezonul de desfacere prioritar ținea 2 luni, după sarbătoarea Paștilor. În afara de vinderea pe bani era des utilizat schimbul în natură. Olarii preferau la schimb, de obicei cereale, dar și alte produse. Vasele mici erau schimbate pe 2 capacități de grâu sau grăunțe de porumb, cele mari doar pe o capacitate.

Situația grea a olarilor în aa. 30 ai sec. XX se explică și prin concurența mare pe piața cu produse ceramice confecționate în Vechiul regat, în special în Transilvania (Valea Turdei). Industria ceramică producea vase mai calitative, mai ieftine la preț și cu cheltuieli de desfacere mai mici, chiar dacă erau aduse de la distanțe mari. De obicei, olarii din Iurcenii lucrau în cadrul familiei. A existat și o excepție la acea vreme. Agapia Pinzari, spre exemplu, a înjghebat o

mică asociație cu alți 2 olari, care lucrau împreună și distribuiau venitul în părți egale. Din a. 1940, practica de asociere a olarilor s-a dezvoltat sub altă formă-forțată. În comună s-a organizat un „combinat industrial”, condus de olarul Mihai Știrbic. La acest combinat se producea cărămidă, olane, țevi de canalizare dar și vase de capacitate. Aici au lucrat vre-o 15 olari, dar colectivul s-a năruit doar după 10 ani de existență, olarii nefiind adaptați să lucreze „uniți”. În a. 1950 mai continuau să lucreze acasă vre-o 50 olari. Ei predau o bună parte din marfă în colhoz, la normă, pentru a-și cumula „trudozile”. Astfel, Ion Arsene a predat în colhoz în a. 1949, în contul normei de muncă 3000 de farfurii, echivalentul a 2 care de marfă. Vasile Munteanu confecționa țiglă la presă în contul prestației. Aceasta practica, la fel, nu a durat prea mult. Activitatea olarilor nu era încurajată nici într-un fel. Olarii erau stimulați să lucreze doar pământul colhozului, să fie „cu toți la olaltă”. În acele timpuri meșteșugurile erau văzute ca o reminiscență burgheză și nu se înscriau în noul sistem economic socialist. Aceasta a și fost lovitură de grație pentru destinul meșteșugului milenar. Printre ultimii olari

rămăși „la datorie” au fost Ion Arseni și un șir de discipoli ai săi: Toader Coșeru, Vasile Ciorici, Iustin Ciorici, Petru Ticalencu, frații Anton și Pavel

Mereuță. Ei au mai continuat să lucreze la oale episodice, în timpul rupt de la muncile câmpului. La distanță de 3-4 decenii, astăzi constatăm că în această veche vatră olărească mai lucrează activ Gheorghe Panțiru (n. 1983, nepotul lui Petru Ticalencu), școlit în cadrul unui proiect cultural în a. 1999. Acest tânăr promițător continue tradiția premergătorilor săi. La fel în comună, ca un ecou peste ani a apărut și o fabrică de cărămidă, organizată de un om de afaceri din Chișinău, căruia pare-se nu-i este indiferent destinul Iurcenilor. Cu o notă de optimism spun că la Nisporeni nu s-a pierdut cu totul sămânța olarilor. Precum pasărea Fenix a reînviat din cenușă, așa a apărut într-un sat învecinat (Ciorăști) Zaharia Triboi, preluând ștafeta ceramicii negre din mâinile lui Ion Arseni. Pe urmele lui calcă cu încredere feciorul său Adrian, care a făcut și facultate la specialitatea „Ceramica” la Academia de Teatru, Muzică și Arte Plastice din Chișinău. Și tot ca un semn bun a venit în anul 2006 prima tabără

le olari din Moldova, România, Austria, Turcia, Belarusi și Rusia.

În ultimul timp, în Republica Moldova se acordă o atenție crescândă olăritului. În satul Iurcenii există de mai mult timp un muzeu, în care se adună anual noi mărturii ale activității meșteșurilor olari. La liceul din sat se încearcă de câțiva ani să se organizeze cercuri ale tinerilor olari. Din a.1988, anual se organizează Bîlciul republican al olarilor „Iurcenii”. Aici vin cu plăcere ceramiști din toată republica, dar și din afara hotarelor republicii. Marele trofeu al acestui Bîlci este premiul în numele lui Ion Arseni, inițiat de Uniunea Meșteșurilor Populare din Moldova. Laureatul al acestui prestigios trofeu au devenit Zaharia și Ady Triboi, Vasile Gonciar, iar la ediția a XXIII-a (din a. 2010) - Ionela Mihuleac, o tânără meșteșugă din Iași. Tîrgul l-a avut ca laureat și pe distinsul olar Toader Nica din com. Deleni, jud. Iași (ed. a. 1990), cît și alți olari vestiți din România.

Deși, la general, articolele de olărie

tradițională se cumpără astăzi în cantități mai mici și în bună parte ca obiecte de colecție, vreau să cred, că creația olarilor ce perpetuiază vechile tehnologii olărești nu a ajuns în „amurg” ci doar se află în toiul unei „deșteptări” și

„ajustări” la timpurile noi, care ne cer mobilizarea responsabilității fiecăruia din noi pentru destinul moștenirii naționale din tezaurul culturii populare.

Bibliografie

1. Ion Hincu. *Moldavscaia narodnaia keramika*. Chișinău, 1969, p. 34,
2. S. Gonța. *Industria olăritului în comuna Iurcenii, jud. Lapusna*. „Buletinul istoric de cercetări sociale al României”, t.1. Chișinău, 1937 p. 208
3. *Ibidem* p. 209
4. *Moldova în epoca feudalismului*, vol. VII, partea II. Chișinău, 1975
5. *Informator - Ion Arsenie (1910-1992), olar din s. Iurcenii*
6. *Informator - Pavel Mereuță (1931-1999), olar din s. Iurcenii*
7. *Informator - Eugenia Ticalencu (1924-2006), olărită din s. Iurcenii*

„Jiocol” ca la Abaclia

Nu ți-ar ajunge nici o oră..., nici două..., ba..., poate nici o viață de om, ca să le asculți poveștile miraculoase despre acele vremuri dulci ale tinereții lor...

Cu cită ardoare, min-drie, mulțumire de sine, satisfacție sufletească ne povestesc buneii, părinții, consătenii despre acele tradiții, obiceiuri din tineretea lor, vrînd să accentueze talentul, cultul, etica purtării lor la aceste manifestări de mare valoare.

„Jiocol” – cum îl numeau strămoșii noștri, adică „Hora satului”, era cea mai amplă imagine despre viața satului de atunci. Anume aici, tinerii luau învățăminte la toate aspectele vieții, manifestându-se din toate punctele de vedere unul în fața altuia, în fața părinților, în fața întregului sat... Căci după cum ne confirmă ei înșiși, „Flăcăul, cum este în joc, așa-i și la lucru!”

„Jioacă bine și frumos, și... lucrează sănătos”, „Cum e la joc, așa-i și la plug”.

Părinții, buneii și toți sătenii erau „judecătorii” principali în cadrul horelor, adică, un fel de juriu care aprecia de la distanță tinerii pe toate pozițiile, mereu argumentînd cele apreciate. Înafară de aceasta, mai puneau la cale și sfătuiau despre problemele mai mici, sau mai mari ale satului.

„Jiocol” la Abaclia se organiza pe parcursul întregului an, în toate duminicile și de sărbători. În post, „Hora satului” nu se organiza, fiind înlocuită cu jocurile populare cum ar fi: „De-a puricele”, „De-a treuca”, „De-a matcă”, „De-a ciga”, „De-a zotca” etc..

Odată cu scurgerea vremii, „Jiocol” și-a pierdut din unele aspecte, elemente, fiind înlocuite cu altele, astfel conformîndu-se timpului.

Dar să o luăm de la început.

Din cele mai vechi informații, „Jiocol” la Abaclia se desfășura la „staniște” – așa era numit locul unde se organizau cele mai importante evenimente ale satului. Alături de acest teren, locuia într-un bordei un țigan „care cînta la scripcă” (fiind numit lăutar) cu feciorul său, care bătea toba. Cîți-

Svetlana Molișteanu, conducătorul ansamblului de muzică și dans popular „Lia” din s. Abaclia, raionul Basarabeasca

vai flăcăi mai „fantazii” și „copti la minte” după slujba de la biserică, veneau la țigan să-l împace, să cînte la „Jioc”. Ceilalți flăcăi și fete își ascuteau urechile, ținîndu-și privirile spre bordeiul țiganului, deoarece toți știau, că dacă țiganul s-a urcat pe creasta bordeiului, „chiuie și-i dă o cîntare la scripcă”, asta înseamnă că flăcăii au împăcat lăutarul și se începe jiocol.

„Dăjdiile” (așa se numeau banii adunați pentru lăutarii ce cîntau la joc), erau acumulate în timpul Jiocului, de către un „fantaziu”. Îndată ce apăreau flăcăii la joc, „fantaziul” se apropia de fiecare, cerîndu-i taxa pentru joc (chiar dacă flăcăul dansa numai un dans, era dator să achite „dăjdiile” pentru joc). La sfîrșitul „jiocului”,

în caz de nu se acumula suma necesară pentru lăutari, „fantazii” împlineau suma necesară, dacă se acumula mai mult, făceau chef împreună cu lăutarii din contul sumei rămase.

„La joc” și fetele și băieții veneau grămăjoare aparte, în grupuri de prieteni. Aici făceau cunoștință.

Fata, pentru prima dată era scoasă la joc de o rudă sau un cunoscut din mahală, pentru a fi prezentată flăcăilor. Fetele ce aveau prieteni erau scoase primele la dans. Printre primele mai erau scoase și fetele mai jucăușe și cele străine, „să le încerce mintea”.

Muzica se interpreta la comanda „fantaziilor”. Mai tîrziu, cînd au apărut mai mulți lăutari, la horele de sărbători mari, cum ar fi „Paștele”, „Crăciunul”, „Duminica Mare”, în orchestră participau mai mulți lăutari, adică erau incluse mai multe instrumente muzicale. Cu apariția mai multor orchestre, a apărut și concurența între ele, deoarece flăcăii invitau orchestra cea mai bună, care era apreciată după: „calitatea interpretării și de arsenalul de melodii pe care le cunoșteau”. Lăutarii auzind o melodie nouă, „o șlefuiau gospodărește

toată săptămîna" și numai decît o prezentau la joc, pentru „a-și face autoritate mai mare” printre celelalte grupuri de lăutari. În timpul jocului, lăutarii se rînduiau, „pentru a se odihni nițel”.

Orchestra obișnuită era alcătuită din: acordeon, vioară, tobă; orchestra de sărbătoare conținea următoarele instrumente: acordeon, saxofon, trompetă, vioară, tobă, clarinet, armonică, baian.

Dansul era început de flăcăii mai coți, „ce cunoșteau mai bine mișcările dansului”, apoi intrau și ceilalți.

Fetele erau invitate la dans prin mai multe metode:

a) în timpul dansului, flăcăii rupeau mîinile, iar fetele se prindeau în dans;

b) băiatul făcea cu capul un semn fetei pe care o invita (de la distanță), fata pentru a se încredința dacă într-adevăr ea este cea invitată la dans, printr-un gest al capului prin aplecare întreba – eu?, dacă băiatul încuviința acest semn al fetei, îi răspundea prin aceeași mișcare de aplecare a capului – da, anume tu. Astfel se preciza dacă anume ea este invitată la dans, căci dacă dădeau greș și veneau două fete la băiat, una din ele trebuia să se întoarcă înapoi, făcîndu-se de rușine.

c) băiatul se apropia de fată făcîndu-i o mică plecăciune;

d) la dansul „Ruseasca” băiatul îi făcea din ochi fetei (acest gest se făcea numai la acest dans).

Fata ce refuza să iasă la dans, în următoarea zi de horă, fiind invitată la dans, flăcăul o dansa un tact, apoi „făcîndu-i o învîrtitură, o chiuia, lăsînd-o în mijlocul horei să ridă toți de ea!”

În cadrul „jocului” se interpretau mai întîi melodiile din repertoriul vechi într-o anumită ordine, apoi melodiile noi învățate de lăutari, și în cele din urmă la dorință (la comandă).

Melodiile din repertoriul vechi se interpretau în următoarea ordine:

- „Sîrba trei ciocane” (altfel se mai numea „Bulgăreasca”);
- „Jocul mare”;
- „Ruseasca” – 1,2,3,4,5;
- „Polca”;
- „Șchioapa”;
- „Măruntica”;
- „Bușanca”;
- „Valsul damelor”;
- „Alușelul”.

În timpul jocului, cei mai în vîrstă „dădeau sfaturi flăcăilor” pentru a nu obosi, pentru a rezista pînă la sfîrșitul „jocului”, cum ar fi: „Tactul jocului să-l pui odată cu răsufarea”.

„Jocul” se sfîrșea la asfințitul soarelui. Una din cele mai atente fete le aducea aminte celorlalte, spunîndu-le că „a apărut găinușa pe cer, e timpul de plecat acasă”, ceea ce înseamnă, că asfințește soarele și e timpul de adus vacile de la cireadă, căci se considera că fata care nu aducea la timp vaca de la cireadă și nu reușea s-o mulgă pînă înopă, nu era gospodină.

La sfîrșitul „Jocului”, fetei căreia „i-a plăcut băiatul cum a jucat-o, își lua floarea din păr, în semn de recunoștință i-o

punea în piept flăcăului respectiv”.

Mai tîrziu, la sfîrșitul jocului a început să se interpreteze marșul.

În perioada anilor 1967, la un moment se adunau prea mulți tineri „la joc”, de aceea flăcăii de vîrstă mai mică erau fugăriți (alungați), ceea ce a condiționat formarea „Jocului mic”. „Jocul mare” se organiza la Casa de cultură, „Jocul mic” la toloacă.

Dansurile folclorice interpretate în cadrul „Jocului” erau însoțite de diverse strigături, cum ar fi:

*„Și-am zis verdi, foi di nuci,
Dați-i drumu și si duci,
Și-am zis verdi trii scăieți,
Chiuți-o, măi băieți”.*

*„Eu sunt una, bate două,
Eu sunt două bate trii,
În genunchi dacă vrei”.*

*Dragu-mi-i bădița-nalt,
Dă sărutul dezmerdat
Da di șela mititel
Mi-i urît și fug di el”*

Portul:

Băieții: costume noi, opinci, sau cizme unse cu dohot, pe cap – pălărie sau cușmă. La pălărie pană de tăun, s-au tran-dafir.

Fetele: rochie cu fusta largă (culoarea „fildeș”); ie, fustă cu motocei, pestelcă cu gherghef, pe cap barizuri, sau batistă albă cu gherghef și floare în partea dreaptă. Coafura: gițe sau moțoc, la gițe panglici.

Încălțămînta: pantofi cu greierași, ciorapi lungi sau șosete,

(Unii flăcăi aveau cîte două fete, una de noapte, alta de zi. Cu cea de zi dansa pînă la asfințitul soarelui, cu cealaltă pînă noaptea tîrziu.)

Notă: Le aduc sincere mulțumiri și adîncă plecăciune celor care mai păstrează cu sfințenie și transmit generației noi acele tradiții, obiceiuri interesante, pe care le cunoaștem și pe care încă lumea nu le cunoaște. Acele valori nepieritoare care ne trezesc și ne reinvie la viață, semănînd în sufletele noastre omenia, frumosul, puritatea sufletească.

Informația dată n-aș fi reușit s-o aduc cu condeul pe hîrtia albă, fără informatorii: Maria Moleșteanu, Serghei Catană, Leonte și Agafia Gurin, și alții. Le mulțumesc mult.

Tradiția lăutărească din Republica Moldova:

Istorie și Contemporaneitate. Teze preliminare.

The study treats lautar tradition from Moldova, which is an outstanding musical-cultural phenomenon and a component part of traditional musical culture from Moldova. Nowadays the lautar tradition preserved well in the northern and southern part of Moldova.

The research contains references to different aspects of the lautar phenomenon, including bands, lautars' musical instruments and others. We think that the establishment of lautar tradition's role and importance, not only as a part of our traditional culture, but also in a much larger cultural-geographical area is one of the priorities of the local ethnomusicology.

Cuvinte-cheie: tradiție, lăutar, formație, repertoriu, stil interpretativ.

Dr., conf. inter. univ., **Diana Bunea**,
Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice
din Chișinău, str. Mateevici 98, dianabunea@gmail.com

Fenomen muzical-cultural specific marcant, parte integrantă importantă a culturii muzicale și a artei interpretative populare din Republica Moldova, tradiția lăutărească, care numără o istorie de câteva secole, a înflorit în perioada dezvoltării orașelor (începând cu secolul al XVIII-lea) și s-a perpetuat în întreg spațiul pruto-nistean, în pofida vicisitudinilor istoriei, până în zilele noastre. Continuatori ai artei unor lăutari străluciți pe care i-a avut Basarabia în secolul al XIX-lea - începutul secolului al XX-lea - Iancu Perja (anii 30-80 ai sec. XIX), Costache Marin (născut în a doua jumătate a anilor 30 ai sec. XIX - anul 1911), Gheorghe Heraru (1853 - 1920), Alexandru Lemiș (?), Costachi Parno (1856 - 1912), Ghe-

orghe Murga (1876 - 1941), lăutarii de astăzi mai păstrează o tradiție lăutărească „vie”, unde există încă o generație (mulți dintre ei fiind deja la vârsta a treia) ce deține un repertoriu și un stil de interpretare specifice, caracteristice, care, fără îndoială, reprezintă un patrimoniu folcloric unic ce merită a fi studiat cu multă seriozitate și responsabilitate științifică. Este regretabil faptul că arta lăutarilor noștri a fost atât de puțin studiată la noi și, mai ales, atât de puțin înregistrată.

Cercetarea unui fenomen atât de pregnant și complex cum este tradiția lăutărească are conotații de o actualitate aparte atât în etnomuzicologie cât și, mai ales, în contextul cultural-folcloric al lumii moderne, care e parcursă de tendințe de globalizare a folclorului și de „tocire” a specificului național al acestuia.

Prioritățile studiului științific al tradiției lăutărești basarabene includ, alături de elucidarea particularităților stilistico-interpretative, a unor multiple aspecte ale muzicii lăutărești (repertoriu, formații, nume și portrete de lăutari, probleme etnice, ale clișeelelor și atitudinilor sociale ș.a.), și stabilirea rolului și a im-

portanței acesteia nu doar în cadrul întregii noastre culturi populare, ci și în spațiul cultural-geografic balcanic, european și universal.

Ne-am propus, în cele ce urmează, să punctăm mai multe aspecte ce țin de acest domeniu, în calitate de preliminare la un studiu mai larg asupra problematicei în cauză. Ne vom referi aici mai ales la perioada secolului al XX-lea (și în special, la cea de-a doua jumătate a acestuia) care este cel mai puțin studiată.

Atestăm prezența tradiției lăutărești pe întreg teritoriul R. Moldova, aceasta conturată mai puternic în părțile de nord și de sud. În partea centrală tradiția lăutărească s-a localizat mai mult la Chișinău și Ungheni - mulți lăutari s-au întâlnit aici în orchestre de muzică populară mari, unde se cânta un repertoriu academizat, ce contrasta nu doar cu spiritul muzicii lăutărești, ci deseori chiar și cu cel al folclorului moldovenesc în general. Nu există diferențieri majore dintre aceste zone, dar putem remarca unele distincții, ce se referă la componența formațiilor, repertoriul și stilul interpretării.

Cele mai importante centre ale muzicii lăutărești din R. Moldova sunt: în nord - orașele Edineț, Râșcani, Sângerei, și Bălți, satele Baraboi, Re-diul-Mare, Cuhnești, Țaul; în centru

Formația de lăutari din Edineț. Vioară - **Dumitru Ciobanu** (Mehiu); Trompetă - **Alexei Brudaru**

Formația de lăutari din Baraboi (1957). Trombon – **Nicolae Bunea**;
Trompetă – **Ștefan Bunea**; Acordion – **Vasile Bunea**; Trompetă – **Nicolae Barbacaru**

– Ungheni, Chișinău; în sud – orașele Cahul, Cimișlia, satele Basarabeasca, Zărnești, Bădicul-Moldovenesc.

Instrumentele constituente ale formațiilor lăutărești din R.Moldova sunt vioara, braciul, trompeta, trombonul cu clape, clarinetul, toba mică și toba mare. Se mai cântă la saxofon, alt, tenor, trombon cu culise, acordeon, contrabas, violoncel, țambal, flaut.

În mod firesc, un lăutar știe să cânte la mai multe instrumente. Această trăsătură specifică a artei lor a fost dictată de mai multe cauze. Pe o parte, e motivul practic, - pentru a-și câștiga existența, lăutarii erau nevoiți să se conformeze cerințelor „pieței”. O întrebare obișnuită pentru lăutarul nostru: „Cu ce instrument trebuie să merg la cântare (nuntă)?”. Chiar în timpul nunții, lăutarii puteau să-și schimbe instrumentele între ei, pentru a se ajuta unii pe alții – se știe, că cele mai „obositoare” sunt instrumentele de suflat. Pe de altă parte, în egală măsură, lăutarul este un muzician prin excelență, el are o „sete” permanentă de muzică, vrea să „posede” muzica „în totalitatea ei”, prin toate instrumentele muzicale accesibile. Totodată, a existat și momentul „didactic”, sub forma unei anumite „ierarhii” de vârstă între lăutari: spre exemplu, în interiorul formațiilor existau reguli nescrise, conform cărora, unui lăutar începător – oricât de bun era – nu-i era permis să cânte la un instrument solistic la

nuntă, ci numai la toba. Doar după un anumit timp (ce era stabilit, de obicei, de conducătorul formației), când acumula o anumită experiență, cunoștea repertoriul și era destul de bine format ca interpret, el își ocupa locul convenit.

De obicei, formațiile lăutărești includeau de la 6-8 la 12-18 muzicieni, în componențe diferite.

Spre exemplu, în partea de sud era obișnuită orchestra ce includea o vioară, acordeon, trombon, 2 clarinete, 2 trompete și o toba. Deseori aici se mai cânta în tarafuri mici, formate din vioară, acordeon și toba. În aceste părți a cântat o pleiadă strălucită de dinastii de lăutari-virtuozi. Printre cei mai vestiți, în părțile Cahulului, au fost violoniștii Dumitru Botgros, Gheorghe Poșolcă, Ion Palaret, Ion Verșină, Toderică Stângă; clarinetistul Ghindă; trompetiștii Țarălungă și Foca; flautiștii Ionică Filip și Filip Bratu. Un foarte apreciat muzician, ce provenea dintr-o veche familie de lăutari din Cahul, a fost și Ignat Bratu, violonist de virtuozitate, care a cântat în orchestra „Folclor” din Chișinău. Un timp îndelungat a activat la Cahul și violonistul Ion Marinovici, care a cântat mai mult la restaurant, în formație cu pian, percuție și contrabas. La Cimișlia, a fost foarte cunoscută dinastia de lăutari Cazanoi.

O altă filieră a tradiției lăutărești din sud a existat la Basarabeasca, unde au cântat mai multe dinastii de vechi lăutari, printre care au rămas în me-

moră populară familiile Brudaru și Baronciuc, înrudite între ele. Formațiile din Basarabeasca mai includeau țambalul și contrabasul.

Un mare lăutar, originar din Ucraina de sud a fost și trompetistul Ion Carai, supranumit „tatăl” trompetiștilor din Moldova. Aportul său la formarea școlii lăutărești de trompetă din Moldova este intesimabil, iar stilul său de interpretare, inconfundabil.

Printre promotorii actuali ai tradițiilor lăutărești din zona de sud se află clarinetistul Andrei Brudaru, trompetistul Adam Stângă, flautistul Cezar Cazanoi, cât și virtuozul lăutar Nicolae Botgros, conducător al faimoasei orchestre „Lăutarii” din Chișinău.

În nord, specificul formațiilor lăutărești rezidă în prezența masivă a alămurilor (așa-zisele fanfare lăutărești): astfel, pe lângă vioară și braci, acestea mai includeau una sau două trompete, două tromboane, acordeon, clarinet sau saxofon, alt, contrabas, toba mică sau mare. O altă trăsătură este că aici se obișnuia să se cânte în formații mari, de 8, 10, 12, unde unele instrumente apăreau dublate sau chiar triplate – spre exemplu, două acordeoane, trei tromboane.

Putem spune că în partea de nord tradiția lăutărească s-a manifestat cel mai plenar, existența unor numeroase dinastii de lăutari fiind mărturie în această privință. Enumerăm doar câteva dintre acestea: Blajinu din Pererita, Briceni; Goia din Sângerei; Căldare din Soroca, Lachi din Rediul-Mare, Dondușeni; Bunea din Baraboi, Dondușeni; Gada din Râșcani, Gămurari din Zăicani, Râșcani; Neniță din Văraric, Râșcani; Coman din Cuhnești, Glodeni; Albină din Iablona, Florești; Gronic din Grinăuți, Briceni.

La Edineț, cel mai important centru al tradiției lăutărești din această zonă, au existat, în anii 50-80, circa 100-150 de lăutari. Cunoaștem dinastiile Stângăciu, Bolgarî, Ciobanu, Banu, Brașoveanu, Brudari, Goga, Coca, Dobrogeanu, Boldurescu și multe altele. Se știe că la mijlocul secolului XX aici a existat o mare orchestră de lăutari, de tipul celei simfonice, din repertoriul căreia făceau parte lucrări naționale, clasice și de salon. Orchestra era condusă de Ioniță

Bolgari, violonist de înaltă virtuozitate, foarte respectat și iubit pentru măiestria sa. Un alt nume de legendă este și cel al lui Ion Stângaciu (1882-1955), violonist-virtuoz, care, se spune că și-ar fi făcut studiile la București și Санкт-Petersburg. Orașul Edineț a rămas și astăzi un mare centru al tradiției lăutărești din Moldova, unde există un stil propriu de interpretare, bazat pe un repertoriu specific. Astăzi la Edineț mai cântă reputații lăutari trombonistul Anatol Ciobanu, violonistul Ion Ciobanu, trompetiștii Ion Popov și Dorin Boldurescu.

Cea mai renumită dinastie de lăutari din centrul Moldovei este familia Duminică, din care fac parte și renumiții frați Vasile (acordeon) și Vladimir (trompetă) care activează la Chișinău.

Fiecare formație de lăutari, numită „companie”, avea un conducător – zis „cap de muzică” sau „capelmaistru” care era, de obicei, violonist sau trompetist, și care, pe lângă funcția de dirijor, îndeplinea și rolul de „manager” – adică, tocmea nunțile. De obicei, acesta era cel mai bun și pe plan profesionist și, cunoscând notele muzicale, făcea aranjamente orchestrale și-i învăța pe alți membri ai formației, care cântau „după ureche”. Celora care cunoșteau notele muzicale, li se spunea „notist”. Unii lăutari basarabeni aveau chiar studii de conservator, iar mulți dintre ei cunoșteau notele muzicale din armată, unde cântaseră în orchestrele de fanfară militară. Trebuie să evidențiem aici influența fanfarelor militare asupra artei lăutărești de la noi, în special, asupra repertoriului, dar și asupra dezvoltării artei interpretative, a educației muzicale. Unii cercetători definesc chiar formațiile lăutărești din nordul Moldovei drept „fanfare lăutărești”, având în vedere prezența masivă în cadrul acestora a alăturilor. Totodată, există o delimitare clară între fanfarele țărănești și cele lăutărești, ce țin în primul rând de repertoriu, dar mai ales, de stilul și măiestria interpretării.

Continuitatea tradiției era asigurată prin mecanismul „școlii” de muzică lăutărească: ucenicii – copii talentați (de obicei, tot fii de lăutari), locuiau acasă la îndrumătorii lor și se aflau

într-un proces de studiu continuu, „prinzând din mers” secretele măiestriei. De asemenea, se obișnuia ca tinerii și copiii, împătimiți de muzică și dornici mereu de a învăța, să „fure” secretele măiestriei și să memorizeze „după ureche” melodiile cântate de lăutari, ascultându-le pe ascuns, pe la nunțile unde cântau aceștia.

În mod obișnuit, componența etnică a formațiilor lăutărești basarabene includea români, țigani, turci, evrei, ucraineni. Este cunoscut, că mulți lăutari din cele mai vechi timpuri au fost țigani – un popor deosebit de talentat, care a adus o contribuție enormă în dezvoltarea artei interpretative populare, dar și a muzicii populare românești în general. Totuși, în secolul XX, noțiunea de lăutar nu mai este sinonimă cu cea de țigan. Deși acest clișeu social persistă și astăzi, totuși, toleranța interetnică s-a manifestat pe deplin în mediul lăutăresc din Basarabia. Fiind destul de eterogene pe plan etnic, formațiile lăutărești din Basarabia promovau un singur criteriu de selectare – profesionalismul. În R.Moldova sunt cunoscuți lăutari importanți de origine turcă sau evreiască. Spre exemplu, la Rediul-Mare, nu departe de Edineț, în prima jumătate a secolului XX și-a desfășurat activitatea Sava Turcului, un trombonist de o virtuozitate legendară, care era de etnie turcă, iar în sud, la Basarabeasca și Cimișlia trei frați de

origine turcă – Iacob, Damian și Andrei Baronciuc au întemeiat două mari dinastii de lăutari – Brudaru și Baronciuc. Dintre lăutarii evrei remarcăm pe Moti, clarinetist din Edineț și Haim Leiba – violonist din satul Briceva, nu departe de Edineț.

Trebuie să spunem că în mediul lăutăresc au fost foarte răspândite și căsătoriile mixte. Familiile de lăutari tindeau să se înrudească și, foarte des, multe dinastii de lăutari se aflau în strânse legături de rudenie între ele. În acest sens chiar putem spune că lăutarii reprezentau un „popor aparte”. Și nu doar pe plan profesionist sau familial erau legați lăutarii. Ei erau alături în toate încercările vieții. Lăutarii de la Edineț păstrează și astăzi în amintire o întâmplare, ce a avut loc acolo în timpul războiului, când fasciștii au vrut să execute un grup de evrei și țigani, printre care era și un lăutar-violonist. Atât de frumos ar fi cântat acel lăutar, încât a înduioșat inimile călăilor, care i-au eliberat pe condamnați.

Muzica interpretată de lăutari a fost și rămâne a fi de o mare diversitate. Spiritul lor „democrat” a fost mereu deschis față de tot ce este nou și frumos în muzică. Preluarea și adaptarea rapidă a noilor melodii avea loc în conformitate cu „filtrul” muzical-estetic al tradiției și al simțirii populare, inerent firii acestor muzicieni atât de talentați. Peste „matricea” muzicală

Formația de lăutari din Edineț. Vioară – Dumitru Ciobanu (Mehiu)

a unui impunător repertoriu național românesc (în special folclor nupțial), păstrătorii și purtătorii căruia sunt lăutarii, s-au suprapus, s-au împletit, în diferite perioade istorice, melodii din repertoriul orășenesc, muzica nouă a vremii (piese din repertoriul clasic, de cafe-concert), dar și cântece ale etniilor conlocuitoare. Rezultatul acestui proces extrem de complex, este reprezentat, de fapt, de muzica lăutărească din spațiul basarabean, așa cum o cunoaștem astăzi, cu stilul ei specific de interpretare.

În muzica lor, lăutarii au efectuat sinteze muzical-structurale extraordinare, de o complexitate și frumusețe deosebită. În această privință, considerăm că fenomenul lăutăresc din R. Moldova și, mai ales, muzica și stilul de interpretare al lăutarilor din Edineț, este unic.

Toate aceste sinteze țin, în primul rând, de stilistica interpretării și repertoriu. Totodată, dacă vom încerca să ne aprofundăm, vom observa că acestea se referă și la structura melodică, tempo, armonizare, ornamentică, moduri ș.a.m.d. Toate aceste aspecte urmează să fie elucidate în studiile noastre ulterioare.

Repertoriul a variat în funcție de epocă și în dependență de cei care „tocmeau” muzica. Astfel, la sfârșitul sec. XVI-II - începutul sec. XIX, atunci când au început a se dezvolta orașele, muzica pe care o

cântau lăutarii era alcătuită preponderent din folclor rural. Spre mijlocul secolului XIX, lăutarii și-au lărgit mult repertoriul, care includea acum și cântece orășenești, piese grecești și turcești, care erau la modă în acea vre-

am arătat, au constituit-o melodiile țigănești, grecești, evreiești, turcești, ucrainești, ș.a., ale etniilor ce locuiau în orașele Moldovei. Un rol esențial în dezvoltarea repertoriului l-a avut „publicul” sau cei care comandau muzica,

- lăutarii aveau un repertoriu extrem de bogat pe plan etnic, posedând și o interpretare perfectă pe plan stilistic.

Un repertoriu deosebit se cânta la înmormântările lăutarilor. De exemplu, la Edineț și astăzi, la ceremoniile funerare ale lăutarilor poate fi auzită o melodie veche, numită „În amintirea lăutarilor” (există în varianta interpretativă a orchestrei „Lăutarii” condusă de N. Botgros).

Atât la nord cât și la sud, cea mai mare parte a repertoriului îl prezentau melodiile moldovenești, numite de lăutari „naționale”, din care cele mai multe erau instrumentale de nuntă sau de joc, cât și piese de ascultare, care se cântau la masă - la sud acestea erau în special vivaturile, în tempo mai rapid, la nord fiind preferate melodiile într-un tempo mai rar.

Pentru partea de sud era caracteristic să se cânte la nuntă suite de dans din mai multe părți obligatorii - Sârbă, Horă, Vals, Polcă, Cărășelul, Ruseasca. În partea de nord pentru dans se cânta Hora, Sârba, Învârtita, Bătuta, Husarul, Freilihsul, Rumba, Foxtrotul, Valsul ș.a.

Lăutarii mai aveau în repertoriul lor nupțial și o mare varietate de marșuri. Este interesant, că multe melodii de

Formația de lăutari a lui **Vasile Dobrogeanu** - vioară; Acordeon - **Ion Ivanciuc**; Saxofon - **Nicolae Lachi**; Trompetă - **Alexei Brudaru**; Trombon - **Vasile Brașoveanu**

me. O parte din melodiile naționale din acea perioadă, în interpretarea lăutarilor au căpătat un aspect oriental. Începând cu mijlocul sec. XIX, odată cu pătrunderea la noi a muzicii occidentale, lăutarii au inclus în repertoriul lor melodii ale dansurilor de salon și fragmente vestite ale muzicii clasice occidentale. O altă sursă, după cum

Formația de lăutari a lui **Vasile Dobrogeanu** - vioară; Acordeon - **Ion Ivanciuc**; Saxofon - **Nicolae Lachi**; Trompetă - **Alexei Brudaru**; Trombon - **Vasile Brașoveanu**; Acordeon - **Alexandru Dobrogeanu**

marș proveneau din repertoriul fanfarelor militare, unde mulți lăutari își făcuseră serviciul militar, iar în interpretarea lăutarilor acestea căpătau o culoare națională și un aspect stilistic specific. Spre exemplu, în segmentele melodice finale ale marșurilor, la nordul republicii, deseori se accelerează sau se lărgeste tempoul.

Printre melodiile de nuntă cea mai importantă este și astăzi melodia „jalea miresei”, ritual central al nunții, ce reprezintă o melodie în stil doinit, interpretată de obicei la vioară și/sau acordeon, cu un ușor acompaniament de trombon sau acordeon, în ritm de horă rară. În partea de sud întâlnim și varianta vocală a acestei melodii.

Genurile vocale în general au fost mai puțin interpretate de lăutari. Este cert, însă, că melodiile vocale stau la baza unei mari părți a melodiilor instrumentale. Repertoriul vocal format din cântece, doine, romanțe, cântece orășenești era interpretat în formații mai mici, când vocea putea fi auzită. Partea vocală putea fi cântată și de violonist, care se acompania singur.

Particularitățile artei lăutărești sunt legate nu doar de repertoriu, ci, mai ales, de un anumit stil interpretativ specific lăutăresc, care se definește prin mai multe elemente distincte, diferite de cele ale tarafurilor rurale tradiționale.

Aș vrea să menționez, însă, că până astăzi, nu există studii etnomuzicologice privind stilul de interpretare al lăutarilor din Basarabia, cu excepția unor fragmente din lucrarea lui B. Kotlearov „Moldavskie lautari i ih iscusstvo”, (Lăutarii moldoveni și arta lor) [2]. Bazându-mă pe această sursă, voi încerca să conturez, în calitate de preliminar, câteva momente esențiale legate de stilul muzical al lăutarilor.

Una din cele mai importante particularități este caracterul improvizatoric al interpretării, iar măiestria improvizăției era caracteristică în special viorii, ca instrument solistic. Instrumentele de acompaniament se „supuneau” solistului, care putea să improvizeze după voia sa, mai ales în piesele cu ritm rubato. Totodată, în asemenea cazuri, violonistul deseori utiliza și intonația netemperată, cântând pe pătrimi de ton, în special sunetele alterate suitor și coborător.

Arta improvizăției era atât de specifică stilului lăutăresc, încât marele Barbu Lăutarul, alături de orchestra sa, a fost în stare să repete întocmai improvizăția lui F. Liszt, atunci când acești mari muzicieni s-au întâlnit. Frapat, Liszt ar fi spus: „Barbule, tu ești un muzician

baza pilonilor armonici ai melodiei, iar în acest proces deseori apar în mod spontan diferite nuanțe armonice. Și pentru că, de obicei, formația includea doi tromboniști, atunci unul dintre ei avea o funcție melodico-armonică, iar celălalt – una strict armonică, de acompaniament. Dintre marii tromboniști ai secolului trecut menționăm pe Sava Turcului, frații Vasile și Dumitru Brașoveanu, Costache Coman, Nicolae și Vasile Bunea, Costică Lachi din Rediul-Mare.

Un instrument de alamă de o importanță deosebită în formațiile lăutărești este și trompeta, care, de asemenea, avea posibilitatea să improvizeze mult. Specificul lăutăresc al trompetei, mai ales la Edineț, se referă la preferința pentru un registru cât mai

acut. De asemenea se obișnuia ca lăutarii trompetiști să se bazeze, în procesul de emiteră a sunteului mai mult „pe clape” și nu „pe limbă”. Un alt element stilistic important, foarte dificil, însă mult prețuit, este și măiestria de a cânta legato la trompetă. În Moldova a existat o pleiadă mare de trompetiști foarte valoroși, printre care amintim aici pe Nicolae Banu, care a fost un fenomen unic printre lăutari, fiindcă a cântat la fel de bine și la trompetă și la vioară, cele mai importante două instrumente solistice lăutărești; și pe Alexei Brudari, ambii de la Edineț. Un alt trompetist de excepție a fost Chifor Lachi din Rediul-Mare, sat cu o puternică tradiție lăutărească. Deși se află la doar 20 km de Edineț, aici s-a cântat într-un stil „un pic” diferit decât acolo. Am amintit deja mai sus și de maestrul Ion Carai, care a cântat la Chișinău și a lăsat o urmă adâncă în istoria inter-

Formația de lăutari din satul Rădiul – Mare. Trompetă – *Pechiuță Lachi*

mai mare ca mine!”. Această cunoscută istorie a fost consemnată într-un ziar parizian, în 1847 [2, p.12].

Odată cu pătrunderea instrumentelor de alamă în formațiile de lăutari, în secolul XIX, improvizăția a căpătat forme noi. Acum fiecare instrument, chiar și unul cu rol de acompaniament, putea să improvizeze, - evident, în limitele impuse de structura melodică, de tradiție. Frumusețea improvizăției depindea de talentul, fantezia și măiestria lăutarului. Spre exemplu, trombonul poate să improvizeze în

tim aici pe Nicolae Banu, care a fost un fenomen unic printre lăutari, fiindcă a cântat la fel de bine și la trompetă și la vioară, cele mai importante două instrumente solistice lăutărești; și pe Alexei Brudari, ambii de la Edineț. Un alt trompetist de excepție a fost Chifor Lachi din Rediul-Mare, sat cu o puternică tradiție lăutărească. Deși se află la doar 20 km de Edineț, aici s-a cântat într-un stil „un pic” diferit decât acolo. Am amintit deja mai sus și de maestrul Ion Carai, care a cântat la Chișinău și a lăsat o urmă adâncă în istoria inter-

pretării lăutărești la acest instrument.

Vioara a ocupat un loc aparte în arta lăutărească, fiind unul din instrumentele preferate ale lăutarilor. Una din particularitățile stilului lăutăresc violonistic este și înalta lor virtuozitate tehnică și artistism. Un loc aparte în arta de interpretare violonistică îl ocupă faimosii dirijori ai orchestrelor de muzică populară din Chișinău, ce provin tot din familii de mari lăutari – Dumitru Blajinu din Pererita, fondator și dirijor al orchestrei „Folclor”; Nicolae Botgros, astăzi conducătorul celei mai reputeate orchestre de muzică populară din Moldova – „Lăutarii”, cât și regretatul Serghei Lunchevici – fost dirijor al orchestrei „Fluieraș”.

Lăutarii violoniști au utilizat întregul arsenal de posibilități tehnice ale acestui instrument, de multe ori depășind paleta apogiaturilor viorii clasice, îmbogățind melodia mai ales pe plan ornamental. Iată ce notează B. Kotlearov: „Foarte frecvente (în interpretarea lăutarilor violoniști n.n.) sunt îmbinările vibrației cu trilul și ale trilului cu mordentul. Un element specific interpretării lăutărești apare și în pasajele ce necesită o virtuozitate strălucitoare, când la fiecare pereche de sunete este adăugat un tril sau un mordent, ca niște scântei strălucitoare ce electrizează țesătura muzicală. Pentru interpretarea acestor apogiaturi este necesară o libertate maximă a mâinii stângi și o tehnică digitală perfectă, inclusiv a degetului patru, posedarea celor mai fine nuanțe ale vibrației și a unui tril de o viteză maximă. În baza acestor dexterități tehnice, violoniștii lăutari utilizează încă un procedeu specific, ce constă în îmbinarea unei vibrații mărunte a poneului și a unor mișcări extrem de rapide, în tremolo, a degetului, în timp ce cotul mâinii este fix.” [2, p.64]. De asemenea, stilul lăutăresc presupune și folosirea unei mari diversități a hașurilor violonistice.

De obicei, vioara, ca și vocea, se afla dezavantaj sonor în formațiile numeroase de lăutari, în care era acoperită cu ușurință de alături. De obicei, violoniștii recurgeau la un șiretlic, pentru ca să facă vioara mai „sonoră” – ei cântau cu strune de chitară sau chiar sârme din cele mai simple, pe care le aranjau pe căluș foarte sus. Deși aceste artificii de obicei își atingeau scopul, totuși, violoniștii deseori își cântau degetele până la bătătură. Remarcăm aici că vioara era aproape întotdeauna una singură în formație, ca instrument melodic. Tot astfel se proceda și la braci, care, având doar trei corzi și un căluș drept, cânta acordurile întregi, folosind și o scordatură specială, menită să-i amplifice sonoritatea – re – la – mi (fără struna de sus).

Pentru sonoritatea formațiilor lăutărești de la Edineț era specifică contopirea organică dintre grupul de alături și corzi. Există un echilibru extrem de complex între acestea, obținut mai ales prin repartizarea funcțiilor solistice și de acompaniament. În acest context se remarcă, în formațiile lăutărești din Edineț, și prezența violoncelului, a contrabasului și, mai târziu, a țambalului ce aveau o funcție armonică de acompaniament.

Printre trăsăturile specifice ale stilului muzical lăutăresc de la Edineț, menționăm bogăția melodică și armonică a melodiilor, înaltul profesionalism tehnic și artistic al lăutarilor, care, prin marele lor talent și dragostea de muzică, de frumos, au adus arta interpretativă lăutărească la cele mai înalte culmi artistice. Această ramură originală a tradiției noastre lăutărești s-a dezvoltat în virtutea anumitor împrejurări istorice, astfel încât, pe parcursul a circa 200 de ani aici s-au creat conexiuni muzicale inter-etnice profunde, care au dat naștere acestui stil de interpretare lăutărească inconfundabil.

Acesta s-a format mai ales sub influența repertoriului lăutarilor. Lăutarii cunoșteau foarte bine particularitățile muzical-stilistice interpretative naționale sau ale etniilor conlocuitoare (se știe, de exemplu, că la Edineț a locuit foarte mulți evrei, a ale căror petreceri cântau lăutarii), astfel încât cu mare ușurință puteau să le modifice. Astfel, este interesant să atestăm existența tendinței de a conferi unor melodii un aspect stilistic evreiesc. Printre procedeele cele mai frecvente de „transformare stilistică” a melodiei se numără includerea unor sunete cromatice ce formează secunde mărite între treptele II-III și III-IV, a unor sunete cântate cu un glissando ușor, simplificarea ornamentației, utilizarea trilului suitor la un ton și a formulelor ritmice de trecere recto-tono, de la o parte la alta a melodiei ș.a. Acest proces de interpătrundere melodico-stilistică a fost reciproc, și este la fel de adevărat că lăutarii din Edineț au preluat și modificat pe plan stilistic melodii evreiești, conferindu-le o alură românească.

Unul din cele mai pregnante elemente ale muzicii lăutărești din Edineț este trombonul, care are un rol stilistic decisiv. Acompaniamentul de trombon este specific, inconfundabil, întâlnit doar la lăutarii din nord. Pe lângă faptul că trombonul ține baza armonică a melodiei, prin formule arpegiate specifice intercalate cu mișcări melodice bazate pe gama cromatică, – prin aceasta fiind foarte apropiat de partida contrabasului, – trombonul al doilea preia și funcția melodică, așa cum am arătat mai sus.

Toate aceste aspecte se pretează unui studiu etnomuzicologic cât mai larg și vor constitui subiectul cercetărilor noastre ulterioare.

(Articol prezentat la Simpozionul științific din cadrul Festivalului Other Europeans Music din Weimar, Germania, 12-14 iulie 2008)

Bibliografie

1. Chiseliță V. Fenomenul lăutăriei și tradiția instrumentală. // *Arta muzicală din Republica Moldova*. Editura Grafema Libris, Chișinău, 2009;
2. Котляров Б. Молдавские лютары и их искусство. Советский композитор, Москва, 1989;
3. Cosma V. Lăutarii de ieri și de azi. București, 1996;
4. Boldur A. Muzica în Basarabia. // *Muzica românească azi*. București, 1940;
5. Ghilaș V. Timbrul în muzica instrumentală tradițională de ansamblu. Chișinău, 2001;
6. Blajinu D. Antologie de folclor muzical. 1107 melodii și cântece din Moldova istorică. Editura Ex ponto, Constanța, 2002.

108 SATELIȚI

pe bolta universului artistic

Un „sufletist mulțumesc” se merită adus prin intermediul cotidianului „Realități Culturale” tuturor profesorilor axați în albia procesului de instruire artistică și promovarea generațiilor în Marea Artă, pornite ascendent pe meridianele lumii artistice, pentru finalizarea anului de studii 2010-2011.

Se întâlnesc la dialog planetele universului enigmatic, ne regăsim și noi rătăciți de vise prin labirinturi nedecortificate, ades testăm în toiul verii cum grijuliu se clatină frunza peste melodiile dorului, aleatoriu șoptim gânduri celebre când înălțimile cotidiene luminează triumfător bolta muiată în verva stelară, așa este...

În contextul multiplelor reforme educaționale și culturale, Republica Moldova tinde să-și redefiniească statutul de țară europeană, confruntându-se cu o reevaluare masivă a setului de valori culturale, spirituale și istorice. Spațiul cultural ce devine accesibil pentru diversitățile culturale, notifică interferențe și dialoguri între culturi, genuri de artă, stiluri și abordări estetice ale fenomenelor vieții și naturii. Se constată o relevanță a universului psihonoțional al fiecărui individ, o manifestare a creativității, care se solicită la toate nivelurile și în toate domeniile. Totodată, bunele practici acumulate vin să consolideze demersul nostru pentru o educație artistică durabilă atât la nivel local cât și global.

A privi imperativ în avanscena timpului și a respira cu miresmele accelerate ale contemporanității, denotă prezența unei inteligențe debordante în spiritul inteltec-

tualului, atestată *barem* la toate vârstele evolutive ale societăților umane. Chiar dacă șoapta estivală deja s-a manifestat prin dogoritoare spectacole și ploi neînțelese, spiritul de dascăl rămâne direcționat tot spre Catedrala Înțelepciunii, de unde neconținutul muc al lumânărilor arzânde, emană enciclopedic lumină de rară splendoare, necesară la încolțirea graiului artistic. Acolo, în cămara nesățiosului timp, „Învățământul artistic” se arată ospitalier și grijuliu, punând la dispoziție toate adâncimile universului artistic, clădite de apreciați dascăli ai cohorții cu renume de coloratură dinamică. Pe aceste artere își axează activitatea Instituțiile de învățământ artistic extrașcolar la număr doar 108, care poartă onorifica titlatură: „Școală de Muzică/ de Arte/ de Arte plastice”.

Chiar să nu ai tangență directă cu centrul Europei, spiritul te îndeamna să tinzi spre o modernizare a pârghiilor de educație, îți oferă arcul cumsecădeniei pentru a înnobila cu puls contemporan sistemul educațional artistic, spre a convinge Occidentul, că Republica Moldova poate fi înfloritoare nu prin deținători de castele luxoase și vile nepereche, ci prin generații de copii educați în albia sonetului nevoiaș.

Gheorghe Nicolaescu,
director Cabinet Metodic

Conform Programului de susținere a activității instituțiilor de învățământ artistic extrașcolar - parte integrantă a școlii naționale, se întreprind pași concreți în redresarea atitudinii autorităților administrației publice locale de ambele niveluri față de așezămintele, care contribuie la educația artistică a tinerei generații. E. D. Amicis a dăltuit veșnică înțelepciune: „Educația unui popor se judecă după ținuta lui în stradă”... rămâne să credem, că este auzit acest slogan de administrațiile publice locale, fiindcă roadele se v-or strânge peste ani, atunci când v-a domina rațiunea și echilibrul uman, când nu se va discuta despre fenomenele ucigașe, ca: corupție, economie tenebră, fraude economice, etc.

Tendențele benefice ale Ministerului Culturii, cu privire la punerea în circuit a Programului de susținere a activității instituțiilor de învățământ artistic extrașcolar, sunt axate în scopul dinamizării activității și redresării bazei tehnico-materiale, stimulării și promo-

vării tinerelor talente, dezvoltării imaginii Republicii Moldova peste hotare, prin participarea elevilor la concursuri naționale și internaționale. Din aceste considerente, Cabinetul metodic coordonează activitățile de instruire artistică, acordă asistență metodică și promovează instituțiile respective în complexul sistemului educațional complementar. În acest circuit de redresare a spațiului de instruire artistică, se pun în vizor obiective stringente: editarea manualelor de profil și a programelor de specialitate, organizarea cursurilor de reciclare a cadrelor didactice, îmbunătățirea bazei materiale și a condițiilor de muncă, etc.

Uneltirile de primă necesitate, concentrate în altarele creative ale **fine arts**, adică: șevalete, pensule, aquarele, pânză, șasiuri, baghete, trenajoare, treninguri, puante, tricouri, instrumente muzicale, etc. îl provoacă pe dascăl să răscolească *non-stop* în infinitul bolții artistice, în nemărginirile michelangelonien sau enesciene și să rămână ostaticul devotat al artei adevărate.

Câte doleanțe și câtă explozie artistică ascunde în sine generația actuală de dascăli, fiind și ea atinsă de frâna tranziției. Oare, de ce elevii acestora nu s-ar așeza la Masa

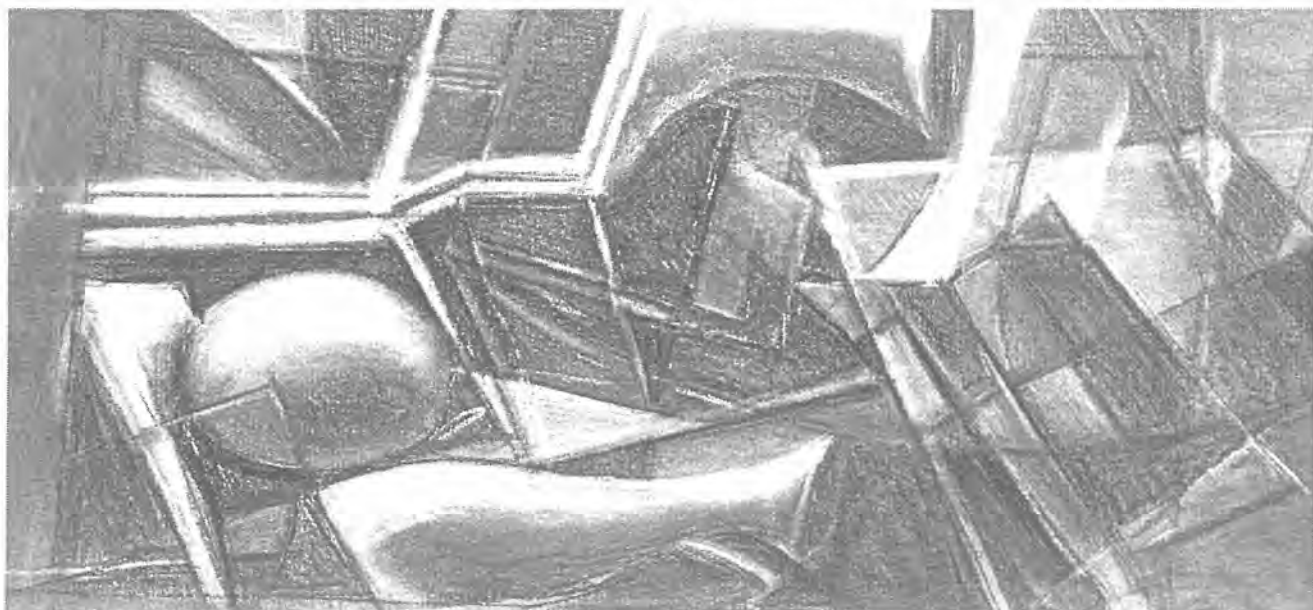
legislativului cu poveștile lui Hans Christian Anderson, și cu cele ale lui Ion Creangă? Ei să recoloreze imaginea corectă a cumsecădeniei parlamentare, să înalțe sus, pe pedestalul conceptului uman valoarea dascălului într-o școală națională, într-un stat care dorește să pună accent pe înțelepciune, inteligență și corectitudine.

Toate cele săvârșite cu *brio* în instituțiile de învățământ artistic extrașcolar se datorează bunilor dascăli. Ei îi învață pe cei fragezi să contureze cu pleopa deschisă o schiță în imaginația proprie, o panoramă pastelată, o figură vitală expusă în geometriile fanteziei infinite. Tot ei, îi încadrează spectaculos pe elevi în aria învârtelitelor compoziții coreografice ce pot reînscena adevărați „călușari” și de ce nu

Ministerul Culturii își manifestă apartenența vădită pentru promovarea instituțiilor de învățământ artistic extrașcolar în expresia adecvată a prezentului. Din aceste rigori se conturează corelația elev-profesor, profesor-administrație, administrație-cabinet metodic - o diametrală de loc ușoară în armura cerințelor noi, unde managerii se obligă să plonjeze conștient pe meridianele

școlare și să glorifice permanent aspectul rezultatelor obținute la nivel de succes. S-ar părea, că această afișare publică ține de un peisaj secund, însă un spectacol a instituției balansează pe cântarul artistic și stimulează enorm partitura cu doleanțe. În asemenea înlanțuiri armonice putem vorbi despre însăilările lui Leonardo da Vinci, dispozițiile plastice ale lui Alexandru Plămădeală, despre melosul artistic din arhipelagul porumbescian, despre vocația fenomenală a genialului pianist Frideric Shopin, despre cometele sonore împletite meșterește în rapsodia enesciană și fenomenul „Maya Plisețkaia”, despre raritetele scenice clădit de inegalabilul Veniamin Apostol, despre...

Fără echivoc, efortul autorităților de vârf în susținerea multilaterală a domeniului „Artă” este apreciat de noi, de cei ce străjuim acest segment de activitate. Un „sufletist mulțumesc” se merită adus prin intermediul cotidianului „Realități Culturale” tuturor profesorilor axați în albia procesului de instruire artistică și promovarea generațiilor în Marea Artă, pornite ascendent pe meridianele lumii artistice, pentru finalizarea anului de studii 2010-2011.

Vâltoarea

sau ultima cununie a Voievodului

Piesă într-un act

Ion Proca

Personajele:

Ștefan cel Mare
Doamna în Alb
Părcălabul Antip
Călugărul Zosim
Starețul Filaret
Preotul Cușmăunsă
Năluca
Corul de călugări
Umbra Calului

E sfârșit de veac zbuciumat. Sleit de lupte și rămas vădov, Ștefan Vodă își găsește o nevastă dintr-un sat de mai la vale de Cetatea Sorociei. Smeadă, chipeșă ca un trandafir îmbobocit. Dar preoțimea se împotrivesc acestei căsătorii a voievodului și pe unde sfîlnic, pe unde arătându-i canoanele bisericii ortodoxe, refuză de a-l cununa în fața sfințelor altare.

Vodă, însoțit de oamenii săi de nădejde, plutește spre mănăstirea rupestră de la Țăpova. Printr-un hrisov de la cancelaria domnească Ștefan Vodă îi oferise moșiile până la satul Lalova și acum venea încoace ca să primească sfânta cununie cu aleasa inimii sale. Venea mai mult pe furiș, ca la un atac surprinzător din cele pe care numai el știa cum să le orânduiască. Făclia de păcură de la proră nu dădea de bănuț nimănui, însă cei din mănăstirea din stîncă s-au agitat și preotul Cușmăunsă ordonă scurt ca în vreme de răstăpî:

Cușmăunsă:

De-s pescari, de-s ostrovani,
Pe la tunuri măi tunari,
Să-l loviți întâi în coastă,

Că la mal nu mai adastă!

Călugărul Zosim:

Părinte, steag alb corăbierii ne arată
O fi vreun negustor pălit de soartă.

Cușmăunsă:

O fi vreun viclesug de scorpie aleasă
De aceea nimeni tunul nu și-l lasă!
Să pogoare pâlcul cu vechile iscoade
Și să vedem cu lancea ce pește e la nadă:
De-i barosan de somn sau răpitoare știucă
Loviți cu dușmănie ca într-o nălucă,
Căci bravul voievod poruncă a lăsat:
La margine de ape să batem apăsă,
Dar ce-mi văzură ochii, părinte Calistrat,
Iscoada parc-acuma prin semne ne-a chemat.
Să se arunce scara cu grelele odgoane
Și mersul să ne fie prin preajmă
de bulboane.

*La mal se vorbește aproape pe șoptite.
Suita pare-a fi din boierime înaltă. Un
părcălab cu pană de păun, o doamnă în
alb și un bărbat robust. Părintele Cuș-
măunsă pălește la fața și abia de își aude
glasul.*

Cușmăunsă:

Mă ierți, Măria Ta, c-astfel eu te întâmpin,
Dar ăsta ni-i hotarul și-n spate n-avem
câmp;

De-am da măcar cu o palmă c-o șchioapă
înapoi
Atâta și așteaptă vrăjmașul cel vulpoi...

Ștefan Vodă:

Vino, frate să te cuprind în brațe
Și Domnul cel de sus mai sus mi te înalțe,
Că ți-ai făcut cetate din mândră mănăstire
Și bravă e de-a pururi vestita ta oștire,

De n-ar fi fost în prejmă acest flăcău
tomnatic
Oștenii tăi pe dată m-ar fi făcut ostatic.

Cușmăunsă:

De ce-om fi stat aicea ca muiarele în drum,
Să mergem la cuhnie că încă iase fum,
C-au prins băieții mei păstrăv vreo două cară
Și-om ospăta și domnul, că l-am făcut
de-ocară.

Ștefan Vodă:

Din două cară câte zici
O fi vreo mână de chitici,
Iar eu, să știi, părinte,
Flămând is ca-nainte
Și pofta mi-i de lup,
De n-oi avea la poftă
Vă dau câte un zdup!

Doamna în alb:

Vai, Ștefane, cum se poate?
Cine fratele își bate
Oropsit e ca de moarte
Și se va târî în coate
Ca să scape de păcate...

Cușmăunsă:

Doamnă, ce zălud mai sunt—
V-am ținut atât
În jeliști de vânt
Și n-am zis nici un cuvânt.

Ștefan Vodă:

De, și ea e ca mireasa
Unde-o pui acolo-i casa...

Cușmăunsă:

Nu cumva, Măria Ta...

Ștefan Vodă:

Da, părinte e așa...

Cușmăunsă:
Și-atât amar de drum?

Ștefan Vodă:
Numai ca să mă cunun...

Cușmăunsă:
Dar la Baia, da-n Suceava,
Dar la leșii cei bătrâni?

Ștefan Vodă:
Preoții mi-s lași păgâni...

Doamna în alb:
Nu se poate-n halul ista!

Ștefan Vodă:
Să fi fost cu Burebista
N-ar fi zis nici cărc.

Doamna în alb
(*iși duce năframa la ochi*):
Au și ei dreptate

Ștefan Vodă:
Cât îi țin pe spate,
Dar de schimb jocul
Și-au mâncat norocul
Am să-i scot cu birul
Cam de pestotlocul
Și-au să cânte-n strană
Ca la geamul de vădană-

Cușmăunsă:
S-a stins focul din cotloane...

Ștefan Vodă:
Nu ai frică domn'loane,
Dijma ta e din cotloane,
Dar purcedem mai întâi
La sfințita cununie,
Pentru că orice nevastă,
Dacă nu e cununată,
N-are drept pe la cetate
Măcar fața să-și arate...

Cușmăunsă:
Voia Ta, Măria Ta,
Dar eu nu m-aș apuca
Domnul nostru a-nsură,
Dacă nu aș ști de-o lege
Care vine să ne lege
Prin tainițe mai adânci
Decât cele de sub stânci,
Voievodul, cum se știe,
A ctitorit n-o mănăstire
Ci vreo patruzeci să fie
Și atunci în fiecare
Cel de sus îi dă crezare
Și îl lasă să se-nsoare
Până când aproape moare.
De ce aș sta în calea Ta,

Când Doamna ne-a apăra
Prin urmașul care vine
Și ne-a scoate tot la bine
De la fiarele haine
Ce se-ntartă ca un câine
Să ne ia apă și pâine...
Sus în muntele de piatră
Întru numele de vatră,
Întru voia de urmaș
Nistru îți va fi de naș,
Iar o stibă de negară
De la margine de țară
Va fi scut Măriei Tale.

Ștefan Vodă:
Că frumos mai vorovești
Și aman le potrivești,
Dar Doamna-i necununată
Și suita-mi nemâncată...

Cușmăunsă:
Iată, Doamne, mă supun...

Ștefan Vodă:
Nu fi șmecher, măi om bun,
C-am avut eu un aprod
Și mi se făcuse pod
Ca să urc în șa pripit
Și atunci l-am boierit,
Dar cine îmi pune jugul
Nu-l pălește chiar belșugul.

Doamna în alb:
Jug ți-s, Doamne?
Jug, ian spune?

Ștefan Vodă:
De mi-ai fi fost o povară
Nu lăsam de nimeni țara
Ca să umblu pe poteci
Căutând iști țărăieci...

Ceata de străjeri dimpreună cu domnitorul urcă treptele spre cele lăcașuri sfinte săpate în stâncă. Voievodul este întâmpinat cu salve de tun și urale. La un moment dat Doamna se poticnește într-un cuib de iederă și-și potricălește veșmântul de mătăsă de China. Doi străjeri se grăbesc s-o ridice. La lumina torțelor pe fața ei se văd două lacrimi mășcate ca două mărgele. Ștefan Vodă vine grăbit și-i șterge lacrimile.

Ștefan Vodă:
Atâta scârbă fie la pașa în cherem,
Că haine și podoabe pe lume mai avem,
Dar nu cumva genunchii de pietre i-ai
zdreliț
Și n-ai să ai cum, fato, să stai la pocăit?

Doamna în alb:
De genunchi nu-mi pasă,
Dar ist semn m-apasă—
Că nu-i semn de cununie
Ci de neagră vitregie.
Doamne, de vrei să m-ascuți,
Mă întorc acum desculț
Și ne dăm pe mâna ierbii
Să ne tragă dânsa jerbii
Să ne spună precurat
Dacă nu-i vreun necurat
Între tot ce se întâmplă...

Ștefan Vodă:
Doamnă, cărunțesc la tâmplă,
Dar din câte am eu știre
Dracul nu-i în mănăstire...
Să lăsăm vrăjile-n pace
Ștefan știe să le-mpace,
Că sânt neam de Mușatin
Și am fost scăldat în vin.

Se apropie preotul Cușmăunsă.

Cușmăunsă:
Coroanele sânt gata și preoții la fel.

Ștefan Vodă:
Și eu sânt gata, frate, și tare ca de-oțel.

Cușmăunsă:
Să mergem dar în centru sub cupola
măreață,
E frig sub bolta ceea și-un aer ca de
gheață...

Ștefan Vodă:
Cu frigul nu mă sperii, că-l am destul în
oase,
Dar mai întâi de toate aș vrea ca stareț
Filaret
Mintea mea nițel să mi-o descoase.

Cușmăunsă:
Îl chem acum pe loc,
Că iată-l lângă foc,

Ștefan Vodă:
S-aducă de se poate un fir de busuioc,
Să-l văd cum înflorește sub rază de noroc!

Cușmăunsă (cătore un călugăr):
Măria Sa dorește ca starețul să vină...

Starețul Filaret:
Eu sânt bătrân și vederea-mi deslușește,
Dar simt că am în față un nimb ce
strălucește,
Și dacă ești om vrednic, și-n suflet ai
credință,
Eu, stareț Filaret, te-ndemn să ai și
pocăință

Că-n lumea asta mare de chin, de jafuri și strigoi
Mai este încă loc și pentru cei bătuți,
Călcați și goi.

Ștefan Vodă:
Dar eu, Sfinția Ta, minat sânt pe aicea de
alt soi de nevoi.

Starețul Filaret:
În dricul nopții cred și eu, că n-ai venit
Pe la taclale.

Ștefan Vodă:
Aș vrea, părinte dragă, s-asculți a mea
spovadă.

Starețul Filaret:
Se poate, cum să nu, că nu-i un lucru de
corvoadă,
Dar până-n zori să ai mata, te rog,
răbdare?

Ștefan Vodă:
Chiar astă noapte așteptat is la pragul
de cetate.

Starețul Filaret:
Îi fi oștean. De unde vii, din care parte?

Ștefan Vodă:
Da. Sânt oștean de-un car de ani
Și am în oaste cai bălani;
Sânt nărăvași și sânt avani,
Din nechezat dobor dușmani.

Starețul Filaret:
Îi fi furat vreun cal, băiete...

Ștefan Vodă:
Sânt hoț, dar hoț de fete...

Starețul Filaret:
De ist păcat, să-ți spun eu drept,
Te lecuiești...

Ștefan Vodă:
Când pui mâinile pe piept.

Starețul Filaret:
Bine-ți cântă păsărica, frate românaș.

Ștefan Vodă:
Cum să nu îmi cânte dacă-ș din oraș?

Starețul Filaret:
Îi fi cumva de la Orhei?

Ștefan Vodă:
Eu vin din patru vânturi...

Starețul Filaret:
Deci, lumea tu mi-o vânturi
Și vrei să stai sub patrafir
Să vânturi lumea fir cu fir,
Eu nu ți-s omul de taifas.

Ștefan Vodă:
Dar tot mă spovedești de-un ceas,
N-am timp, părinte Filaret...

Starețul Filaret:
Zicea proverbul: "Grăbește-te încet!"
Să mergem în chille c-aș vrea și să te văd...

*La pâlpaît de lumânare starețul pare
și mai bătrân. Ștefan Vodă îl ocheste din
privire de parcă i-ar număra anii.*

Ștefan Vodă:
Sunt gata să mărturisesc.

Starețul Filaret:
Întâi să guști din vin și din prescure.

Ștefan Vodă:
Și după asta — capul sub secure?

Starețul Filaret:
Eu n-am tăiat și taina nu am scos în lume.

Ștefan Vodă:
Atunci cum se cuvine, întreabă-mă de nume...

Starețul Filaret:
De nume la împărțășanie se-ntreabă
Aicea ești un nime, ca firul cel de iarbă.
Eu te întreb de-ai preacurvit,
Femei streine de-ai răvnit,
De n-ai postit, de-ai omorât?

Ștefan Vodă:
Și toate astea de le-am săvîrșit?

Starețul Filaret:
Ești omul cel mai prăpădit,
Că nici Vodă nu te iartă
Cătu-i el de milostiv.

Ștefan Vodă:
Eu sunt Vodă, milostivul,
Pân la umeri în păcat
Și aș vrea să știu de Domnul
Cât mai are de răbdat
Și de-a patra cununie
Dacă dânsul m-a iertat ?

Starețul Filaret:
Eu te cred, ești voievod
Ai sub cărmă un norod
Și, de-ar fi în țara asta
În tot anul—o nevastă,
Ai avea mereu oștiri...
Ca să bați în răi de sbiri.
De-ai fi turc, mai calea valea,
Dar așa mă umple jalea:
Ce-o să zică cei oșteni?
Schimbi în doamne ca-n pomeni!

Ștefan Vodă:
Ai munte de înțelepciune,

Dar e luna lui Răpciune
Pentru veacul meu apus
Să mă simt sleit, răpus.
Numai dorul de crăiță
Îmi dă viață pe la viță—
De-aș fi fost vulpoi viclean,
De nimeni nu întrebam,
Dar avui un vis ciudat
Și-ncă nu l-am descurcat.
Se făcea că merg pe-o apă
Și ea spada mi-o îngroapă,
Și striga în gura mare:
Zvârle sabia în mare!
N-am zvârlit-o ca nebunul,
Iar la mal înflorea prunul
Și-n miresme ca de rai
Văd cum trupul ei îl tai...
Plânge și se zvârcolește
O zi de viață-mi cerșește,
Iar eu ca prostul o tai
Chiar la porțile de rai -
Tălmăcește-mi, frate, visul
Că mă podidește plânsul,

Starețul Filaret:
Ai ce plânge, plânge-acum!
Viața ei e ca un fum,
N-o vezi dusă la cetate—
S-a legat de ea o moarte—
Îi cerească pronie
Din căuș de zodie,
Tot păcatul, Maiestate,
Are-o mie de păcate...
Ea-i în prag de mântuire,
Eu vă dau blagoslovire,
Poate-n ceruri undeva,
Tot mireas-a aștepta...

Ștefan Vodă:
Crud ai fost, părinte, azi!

Starețul Filaret:
Așa-i viața, de necaz!

*Biseriçuța din centru e cam de un stat
de om. Bolta ei e instelată și cei patru
evangelisti sunt atât de aproape că poți
să-i atingi cu mâna, Preoțimea și călu-
gărima se vede că sunt în așteptare,
Doamna în alb pare a fi plânsă, și aceas-
ta o face și mai frumoasă. Voievodului îi
tresare inima în piept numai la gândul
tălmăcirii visului. La un moment toate
revin la locul lor și din liniștea apăsătoa-
re se fac auziți pașii a doi pași, ducând
pe pernute de borangic coroanele de cu-
nunie. Le înmăneză celor doi călugări,
care-și iau locul în spatele Voievodului și
al Doamnei. Mai întâi răsună vocea pă-*

rintelui Ioan că mai apoi să fie urmată de alte zeci de voci: "Se cunună robul lui Dumnezeu Ștefan cu roaba lui Dumnezeu." Și glasul le amuțește. Au uitat să întrebe cum o cheamă pe doamnă.

Vodă se apleacă la urechea ei:

- Spune-le numele.

Doamna în alb roșește și își spune numele pe șoptite.

Și părintele Ioan își reia cântarea.

După cununie fețele cele mai alese merg spre cuhniile din alt capăt de stâncă. Cărarușa e strâmtă. Abia de încăpe un om. Dedesubt, prăpastie adâncă.. Ștefan Vodă încearcă să ia doamna în brațe, și ei, i-ar plăcea să fie dusă așa, dar prea adâncă e genunea cea de la picioarele lor și ea îl roagă s-o lase de una singură, că se va ține mai aproape de stâncă.

Ca să ajungi la cuhnie trebuie să treci printr-o hrubă cam târâș-grăpiș. Prea grea încercare pentru o doamnă atât de frumoasă, dar își urmează bărbatul, cel mai viteaz bărbat al acestei țări. Sufrageria e într-o odăiță scundă, unde abia de încăp un rând de mese și două rânduri de scaune. Masa e învelită cu prosoape. Bucatele sunt de sec. Își fac cu toții semnul crucii. Părintele Ioan blagoslovește masa, zicând rugăciunea Tatăl nostru. Vodă și Doamna sunt așezați în capul mesei. La fasole făcăluite se toarnă vin de cel roșu, la păstrăv—vin alb. Fețele bisericesti nu-și prea dau silința să termine băutura, pentru că numai ei știu cu cât greu au purtat-o pe poteca îngustă, și-apoi nici nu-i cuviincios să te îmbeteți în fața Voievodului și a Doamnei. Părcălabul Antip, părcălab de Soroca, ține să zică și el o vorbă.

Părcălabul Antip:

Atât cât curge vinul din stânca asta seacă Nu-i nicăieri suflare de noi să ne întreacă, Atât cât Ștefan Vodă mai ține spada-n teacă Înseamnă că vrăjmașul hotarul n-o să treacă! Închin această oală de tămăioasă busuioacă Doamna să trăiască și-un domn urmaș să crească!

Ștefan Vodă:

Mulțam, vă zic eu vouă
Și pân' nu pică rouă
Purcedem spre Soroca
Să bem și-acolo oca.

Doamna în alb:

Eu n-am să pot, Ștefane,

De aici a te urma,
Zăcare ca de friguri
Simt pe făptura mea.

Ștefan Vodă:

O, Doamnă, nu mă speria!

Doamna în alb:

Am mai avut din astea
Pe când eram copilă
O săptămână-două
Și boala îmi trecea,
Și leacul nu-i departe,
Aici voi rămânea,
Iar când le pui pe toate
La cale și la rost,
Eu mă voi face bine
Așa precum am fost.

Ștefan Vodă:

Să știi, Doamna mea,
De-aici nu voi mișca,
La patul tău voi sta
Pân' molima vom alunga.

Doamna în alb:

Dar țara e mai scumpă
Decât persoana mea,
Ascultă-mă și pleacă
Că eu m-oî îndrepta.

Călugărul Zosim:

Iertată fie-mi îndrăzneala
Dar toată lecuiala
E-n ierburi câte-am strâns
Și nici ajungeți bine
La malul din Soroca
Și doamna se-ntreamează
De frigul deocheat.

Cușmăunsă:

E un vraci de viață lungă
Călugărul Zosim
Și fără-un sfaț din pungă
La el ne lecuim.

Ștefan Vodă:

Eu, Doamnă, am nădejde
Că sfintele lăcaș
Îți va turna putere
Din munte uriaș.

Se zorește de ziuă. Ștefan își sărută doamna pe obraz și merge înainte pe buză de prăpastie, ducându-și visul în suflet ca pe un cutremur. Se-ntoarce către Cușmăunsă și-i zice apăsător: — De-i rău, de-i rău de tot, mă vestești cu zece salve de tun.

Corabia se mișcă încet împotriva curentului apei. Vodă ațipește. Mai întâi se face că din ape apare umbra calului răpus la

Podul Înalt și îi vorbește ca un om adovărat.

Umbra calului:

Nici ai s-ajungi pân la cetate—
Vor bate clopote de moarte,
Domnița ta ca trandafirul
De viață își va rupe firul.
Și tu vei plânge otova,
Dar plânsul nu te va salva,
Așa era să fie
A patra cununie.

Tot din ape se arată o nălucă. Parcă e naiadă, parcă e femeie - alungă calul cu o vâslă și tot se bagă în fața voievodului cu alte vorbe - Parcă-s înțelepte. Parcă-s viclene.

Năluca:

De cum ajungi la oaste
Fă ce-ți voi spune eu:
Să mergi în herghelie
La iapa cea ținată
Și cum va sta cu mânzul
Alături pe toloacă
Să-i bagi în piept hangerul.
Va curge sânge oțoroacă
Și-nsângerat mânerul,
Dar cu sânge să te speli
Și să-l pui pe rană
Și-n aceste-nvălmășeli
Va apare o vădană,
Tu pe dânsa s-o înșeli
Că duci sânge pentru Doamnă...
De va crede-n aiureli—
Știi că Doamna-i sănătoasă
Și-ai să faci cu dânsa casă,
Dar de nu, bătrâne,
Am s-o iau cu mine
În sihlii de ape
Înecații să-mi adape...

Vodă se trezește buimăcit. Numără salvele de tun. Unu, doi, trei, cinci, șapte, zece...

- "Înainte, tot înainte",

strigă el vulcanic:

- "Cred că părintele Ioan îi va face rânduilele ca unei regine..."

Final

Hai să ne JUCĂM

Compoziția Hai să ne jucăm, cuprinde atât fragmente din versurile poezilor de limbă română selectate din cartea Lilianei Panfilov "Arta Vorbirii", cât și un șir de frământări de limbă.

Am folosit această compoziție pentru exersare, în procesul de studii la Arta vorbirii urmărind ca obiective:

- accentul;
- intenția;
- intonația;
- articularea;
- rostirea corectă a vocalelor, a consoanelor și a finalelor de cuvinte.

Tot odată, am urmărit dezvoltarea unor componente actoricești:

- reacția;
- atitudinea;
- comunicarea;
- expresivitatea;
- elemente de joc în deplasare și demonstrarea celor exersate.

La realizarea compoziției pot fi antrenati 5-7 elevi plasați în spațiu, degajat în diferite configurații având sarcinile mobilizării fanteziei și respectării ordinei replicilor repartizate.

Două giște potcovite
Au plecat să se mărite,
Și-o găină-nurma lor
Tot sărea-ntr-un picior.
Iar cocoșu așa zicea:
- Stai Moțato nu pleca
Că-mi ești dragă ca linteă,
Lângă gard ginsacul
Gîgîie la gîscă:
Ga-ga-ga-ga-ga-ga!
Găsculița mea,
Hai să ne plimbăm
Și să înotăm.
Ga-ghe-ghi-go-gu-gă-gî
Ag-eg-ig-og-ug-ăg-ig,
Gag-gheg-ghig-gog-gug-găg-gig,
Aga-eghe-ighi-ogu-ugu-ăgă-îgi.
Aasta-aia spune oaia
Dar aceasta și aceea
Spune fără greș Andreea.

Aceasta nu-i aceea,
Nu cealaltă-i mai înaltă
Ba cealaltă nu-i înaltă

Este cea mai de departe.
Dar, dacă-i în altă parte?
Dacă-i dusă la vre-o baltă?
Păi înseamnă că-i cealaltă.
Dar să nu zici că greșești
Hai să ne uităm la pești,
Hai!
Pa-pe-pi-po-pu-pă-pî,
Ap-ep-ip-op-up-ăp-ip,
Pap-pep-pip-pop-pup-păp-pip,
Apa-epe-ipi-opo-upu-ăpă-ipî.
Ce se vede? Un motan!
Ce-are-n gură? Un ciolan!
Ei și-acuma? Vrea să-l roadă
Și e vesel, dă din coadă.
De unde vine? De un-să vie!
Vine din bucătărie!
Nu e teamă c-am să-l bat?
Păi de ce? fiindc-afurat!
Fa-fe-fi-fo-fu-fă-fî,
Af-ef-if-of-uf-ăf-îf
Faf-fef-fif-fof-fuf-făf-fîf
Afa-efa-ifi-oho-ufu-ăfă-îfi
Măi vițele? Mu-mu-mu,
Cîte litere știi tu?
Mu-mu-mu-mu-mu-mu
Numai două, mai mult nu.
Măi rățoiule?
- Mac-mac-mac
Cîte litere îți plac?
- Mac-mac-mac, mac-mac-mac,
- Mie trei lirere-mi plac.
Măi căluțe.
Mi-ha-ha!
Cîte buchii știi Mata?
Mi-ha-ha! Mi-ha-ha!
Patru le pot număra,
Patru sape late
Șincă șapte sape late,
Șincă șaisprezece sape
În total fac douășapte.
Douășapte de flăcăi
Alegrînd pe deal și văi
Se întreabă între ei:
Unde e Petrică măi?
Petre umblă printre vetre,
Stringe petre pentru vetre,
Iar motanul în caschetă
Se plimba într-o caretă.
În caretă la trompetă
Cîntă tigrul o operetă
Opereta sună tare,
Tot am zis c-am zis c-oî zice,

Leonid Cebotari

Dar de zis eu n-oi mai zice
Înso-i zice uite-așa:
Păsărică, păsărea,
Cîntă, cîntă, nu tăcea
Exersînd consoana mea.
Grangurul cu crângurița
Șincă trei grângurei
Șincă patru grângurițe
Grânguresc, grânguresc
Și la grîu mereu gîndesc,
Ei gîndesc și poftesc,
Și în cor cu toți vorbesc.
Tuc-tuc-tuc-tuc-tuc-tuc
Vine trenul, eu mă duc
S-aduc sacul de la moară
Cu făină albișoară.
Vărul meu Vasile
Pe nevrute, s-a lovit cu-n sac în frunte.
-Mor-mor-mor-mor,
Unde-i sacul că-l omor!
-Mor-mor-mor-mor,
Cine-mi vine-najutor!
Vine dintr-o poeniță,
Vine albina doctoriță
C-o injecție privește,
Mort să fii că te trezește!
Cine moare, cine?, cine?
Să poșteasc-aici la mine.
Vine-un urs pășind alene
-Mor-mor-mor-mor de lene,
Și nu-mi trebuie ajutor,
Căci imi place așa să mor:
-Ma-me-mi-mo-mu-mă-mî
Am-em-im-om-um-ăm-îm,

Mam-mem-mim-mom-mum-măm-
mîm,
Ama-erne-imi-omo-umu-ămă-îmî.
- Zice ceta către ista:
- Eu n-am zis c-am zis co-i zice
Că oi zice, tot oi zice,
C-am zis eu c-am zis co-i zice –
Un moș cu un coș,
Un coș cu un cocoș,
Moșul e cu coșul
Coșul cu cocoșul,
Cocoșul e cu moșul
Moșul e cu coșul.
Coșul are-n el o piatră
Care-ncearcă să o crape,
Care-ncearcă să o crape
Cu-ajutoru unei capre
Capra calcă tare piatra,
Piatra parcă crapă-n patru,
Dacă crapă capul caprei,
Cum a crăpat piatra-n patru
Capra nu mai calcă piatra,
Capra calcă într-un clenci,
Clenciu-ndată crapă-n veci
Crape capul caprei-nveci
Precum intră clenciu-n terci.
Terciul țopăia așa,
Hopa-țupa, hram la Stupca,
De la Stupca-n Drăgulești,
Hop de cap la Bercheșești,
Unde-un bou breaz, bîrlobreaz,
Lesne zice boul breaz,
Dar mai lesne a dezbîrlobrezi,
Bîrlobrezitura din boii bîrlobrezenilor, care,
Iese-afară, poc de scară
Iese-n tindă, poc de grindă,
Intră-n casă, poc de masă, la care,
Totdeauna tatăl a stat dept-ntindă
Adăstînd și tăgăduind
Tendința trădătorului îndatorat.
Rege para-gara-fara-mus,
Cînd te vei dezoreginaliza?
Mă voi dezoriginaliza,
Cînd cel mai oroginal dintre originali
Se v-a dezoriginaliza.
Dar cum cel mai original dintre originali
Nu se v-a dezoriginaliza,
Para-gara-fara-mus
Nu se v-a dezoriginaliza nici o dată.
Fiin-că o mierliță, fuflendiță, fuflendi-fu-
flendăriță
Nu putea să fuflendească fuflendi-fu-
flendărească.
Pe Merloiul-fuflendoiul, fuflendi-fu-
flendăroiul,
Dar Merloiul-fuflendoiul, fuflendi-fu-
flendăroiul,

Poate ca să fuflendească, fuflendi – fu-
flendărească,
Pe Merlița-fuflendița, fuflendi-fuflendărița,
Care zicea:
- Ciubotarul are o ciubotărie,
Unde ciubotărește ciubote și ciuboțele,
Iar papucarul papucăresei,
Nu putea papucări papucii papucarului
Fiindcă Rică nu știa să zică
Rău rățușcă rămurică,
Dar de cînd băiatu-nvătă
Poezia despre rață,
Rică știe-acum să zică
Rău rățușcă-rămurică,
Deoarece Bombi poartă podoabe cu bumbi
Împodobit și îmbrobodit bombonește și
bodogănește:
Ce poveste, ce-ntîmplare,
Ce-ntîmplare uimitoare,
Ce-o fi oare! Ce-o fi oare!
Perna mea cu fulgii moi
Țopăe ca un broscoi,
Cizmele fug după ghete,
Ghetele după caiete,
După fierul de călcat,
Fac plăcintele un salt.
Toate, toate-hjurul meu se-nvîrtesc, se-
nvîrtejesc
Și de mine se feresc
Ce poveste, ce-ntîmplare,
Ce-o fi oare? Ce-o fi oare?
Un țîntar milionar
Venea de la dispensar
Și țipa pe cit putea
Că-i scose-se o măsea:
-Stă trîntit Tîndală-ntindă,
Trîndav trîntorul se-ntinde,
Și sosi și Zisu-zis
Insistînd s-asiste la trîndăvia trîntorului,
Unde Sică spune Șiței
Să se sue seara sus
Să scoată salsia din sîsiac,
Fiincă sinucisul asasin Silică
Se sui-se mandicos
Sus pe scîndura sîsiacului.

Ce poveste, ce-ntîmplare,
Ce-o fi oare! Ce-o fi oare!
Opt rățuște dintr-un lac
Opt rățuște mac-mac-mac,
Împreună bae fac
Și le-ntreabă un rac?
- Voi de cînd nu v-ați spălat?
- Noi nu ne-am spălat?
- Tare ești neobrăzat
- Rac nerușinat,
Și sau supărat.
Opt rățuște dintr-un lac,
Opt rățuște mac-mac-mac,
Mi l-au înșfăcat pe rac
Și acuma baie-i fac.
Ca-che-chi-co-cu-că-cî,
Ac-ec-ic-oc-uc-ăc-îc,
Cac-chec-chic-coc-cuc-căc-cîc,
Aca-eche-ichi-oco-ucu-ăcă-îcî.
- Rațe, rațe, rățișoare,
- Ce umblați pe ulicioare,
- Țupa, țupa legănat
- Frumușel toate-ncălțate
- Cu papucii gălbiori
- Parc-ați fi de sărbători.
- Creese numindu-vă,
- Îngenunchind rugîndu-vă,
- Iertați-mă surioarelor, iertați-mă veri-
șoarelor.
Bine rac neobrăzat,
Fiindcă tare ne-ai rugat,
Noi cu toate te-am iertat.
Atunci, hai la joc, la joc,
Să răsară busuioc,
Răculică-i la mijloc,
Parcă are-ntalpă foc.
Foc ne este hora, hora tuturora!
Cine-o joacă hărnicele,
Hora este neam cu el.
Hai copii la horă,
Hai la Hostropăț,
Haide frate, soră,
Fete și băieți!

(Se dansează hora).

Final.

CÎNTECUL — TEMPLUL ARTISTULUI ABSOLUT

Această talentată „ștengăriță” de folclor — impulsivă și promptă, expresivă și ambițioasă... Mîndră Copilă a cîntecului folcloric... Această cîntăreață — vulcan cu ierupții gigantice spiritului său artistic... Ființă sensibilă descătușată, deschisă cu desăvîrșire spre tot universul nostru spiritual, Zinaida BOLBOCEANU, cunoaște în profunzime aspectul creativ al poporului pe care-l reprezintă cu atîta demnitate... de invidiat...

Știe să cerceteze și să lucreze asupra formelor vechi arhaice, să verifice elementele muzicale arhetipale. Cunoaște tradiția folclorică: stilurile, speciile și graiurile etc... Studiază... Intuiește... Verifică... Confruntă... Completează... Restaurază... Contaminează... Îngrijește... Trăiește și se sacrifică în numele artistei (vocale) cîntate — cîntecului.

Mereu e în căutarea „elementului pierdut” ..., cîntecului uitat, sau celui pe cale de dispariție. Deține un repertoriu voluminos și impresionant. Cîntece pline de energie, nerv... — răscolitor de suflete. Îi reușește de minune să realizeze scenic cîntecele epice, baladele Toma Alimoș, Miorița, Gruia etc. Poate să interpreteze creații de ritual (colinde, de nuntă, magice), dar mai puțin se implică în promovarea acestor specii, genuri. Nu speculă cu „găselnițe” arhaice..., arhitipuri... rămîinînd totdeauna fidelă (elevată) cîntecului de largă (circulație) respirație — cîntecului liric (de dragoste, de înstrăinare, de ursită: cîntecului de glumă, de joc

etc..., pe care le stăpînește cavalereste) dîndu-i strălucire și viață nouă. Este o artistă inconfundabilă și inteligentă — voce, stil, temperament, comportament scenic irepetabil... Este inventivă și polivalentă. A făcut în copilărie Școala de pictură. A studiat muzica clasică, canto popular, muzica de estradă (muzica ușoară), muzica și pictura, această sinteză a două arte a (u) făcut-o peste ani artistă inedită. Nu imită pe nimeni și nu este imitată. Este un exemplu unic al izbutirii... Prin mari eforturi, rătăcirii, căutări... cîntăreața Zinaida BOLBO-

CEANU s-a regăsit ca voce, ca formulă de emisie vocală.

Deci, este unica care a reușit (izbutit) să-și zidească vocea în Templul Artei Vocale Tradiționale al Artistului Absolut.

Posedînd auz și memorie muzicală perfectă, avînd predilecții (aptitudini) spre componistica muzicală, Zinaida BOLBOCEANU a compus și a interpretat mai multe cîntece de estradă: cîntece propriu-zise, valsuri, tangouri..., romanțe. Știe să oficializeze și să exteriorizeze cu demnitate creația sa (opera sa). Sa ridicat și se află pe aceeași traiectorie pe care a mers marea cîntăreață a poporului nostru Maria TĂNASE. Destine valorice asemănătoare dar (profilate) formate în timpuri diferite.

Cîntă... Suspină... Prosperă printre noi cîntăreața Zinaida BOLBOCEANU.

O auzim și o vedem în fiecare zi fiindu-i contemporani. O vedem și n-o vedem!... O auzim și n-o auzim!... Și ea se căznește că în Basarabia nu a mai rămas cue să-i cînte... Au plecat admiratorii, „of-tătorii”, spectatorii...! A rămas „Privighetoarea” pe cer... A rămas Zinaida BOLBOCEANU să-și zidească (înalte) muzicile (cînte-

cele), „triburile”... Sus., (pe cer), pe raza propriei lumini. Arde... Arde Sus!

Ne-am deprins cu ambițioasa cîntăreață, cu GLASUL și VORBA ei lată plină de sarcasme... Dar este dulce și expresivă... Chear și atunci cînd cîntă soarta (destinul)... și Cel de Sus i-a dat să fie cîntăreață..!

Vedeți-o! Auziți-o! Admirați-o! Și ve-ți descoperi o Mare și neordinară dulce și fermecătoare cîntăreață de folclor — Zinaida BOLBOCEANU.

Andrei Tamazlicaru,
folclorist, Uniunea Muzicienilor
din Moldova

„Vîntuleț“

Ansamblul model din mun. Bălți:

tradiții, cultură, continuitate.

Recent, Ansamblul model de muzică și dans popular „Vîntuleț“ al Palatului Municipal de Cultură (coregraf I. Cîrimpei, dirijor Gh. Cebotaroș) a participat la ediția a II-a la un Festival internațional de folclor al Românilor de Pretutindeni, nespun de reprezentativ, ce s-a desfășurat în perioada 07-11 iulie 2011, în comuna Covăsînt, județul Arad, România. Invitația a fost oferită de către Consiliul Județean Arad prin intermediul Consulatului General al României la Bălți. În cadrul acestei sărbători populare au participat formații folclorice din România, Moldova, Ucraina, Albania, Bulgaria, Serbia. Atmosfera creativă a festivalului a fost de fapt axată pe ideea perfecțiunii, demonstrată de oaspeții de onoare a manifestării - prestigiosul ansamblu „Ciocîrlia“ din București și interpretul Marius Ciprian Pop. Programul artistic al fiecărei formații a cuprins: autenticitate, originalitate,

te, diversitate, pasiune artistică și dăruire, reliefate printr-o colorată gamă de exprimare artistică atît în cadrul spectacolelor, cît și în parada portului popular.

La acest eveniment cultural, dînd dovadă de o înaltă ținută scenică, au evoluat și membrii formației „Vîntuleț“ din Bălți care au susținut în aceeași zi (la 11 iulie) 2 spectacole: în satul Halmagiu de hramul comunei și în scena taberei ortodoxe de păstrare a tradițiilor din comuna Covăsînt, unde și s-a desfășurat festivalul. Publicul spectator a apreciat măiestria bălțenilor, oferindu-le aplauze frenetice continuu. Prilej de încîntare pentru spectator au fost și montările coregrafice autentice ale ansamblului „Vîntuleț“, perfecțiunea tehnică și stilistică, trăirea artistică a dansatorilor, șarmul basarabean interpretativ.

Pentru întreaga echipă din Bălți Festivalul internațional din Covăsînt a rămas o amintire plăcută, de neuitat, o manifestare ce a avut la bază o agendă culturală deosebit de densă și fructuoasă: vizitarea lăcașurilor de cult și a centrului vechi istoric al Aradului, odihna la ștrandul „Neptun“, la lacul din Covăsînt etc.

Impresiile frumoase de la această sărbătoare populară au fost trăite datorită și celor mai alese calități ale organizatorilor, care au luat contur prin simțul de responsabilitate, ospitalitate, bunăvoință, preaplinul sufletului și coeziune spirituală. Fascinați fiind de o asemenea primire la Covăsînt, am revenit acasă și, cu bunăvoință, primarul de Bălți, Vasile Panciuc a semnat următorul text al scrisorii de mulțumire.

*Dlui Blaj Mihai Octavian,
Preot paroh al Bisericii
ortodoxe COVĂSÎNȚ*

Mult stimat domn,

În numele Primăriei municipiului Bălți și întregului colectiv de creație, al celui administrativ al Secției Cultură Vă aducem prin intermediul acestei scrisori un respectuos mesaj de mulțumire pentru fericita ocazie de participare a formației „Vîntuleț“ la Festivalul Românilor de Pretutindeni, festival al cărui duhovnic ortodox este prealuminoasa dumneavoastră personalitate.

Expresia sentimentelor și opiniilor noastre despre modul de promovare a tradițiilor populare la Covăsînt ne întregeste neclintit aspirația de a fi în slujba idealurilor culturii și artei poporului din care ni se trage obîrșia. Dumneavoastră sunteți inițiatorul gestului de solidaritate în acest sens și, pe bună dreptate, Dumnezeu a binecuvîntat delegarea tuturor participanților la acest for ortodox cultural. Toți participanții au beneficiat de grija organizatorică, avînd prilejul de a aduna impresii nenumărate din sînul naturii, arhitecturii, arhiologiei, artei și comunicării.

*Dorim a Vă spune: mulțumim din toată inima!
Mulți ani de bun augur Festivalului din Covăsînt!*

*Pentru conformitate,
Vera Caraulan,
șef Secție Cultură, Bălți.*

Un trandafir, o luminare pentru ȘTEFAN cel MARE

Fiecare popor și fiecare epocă stă pe umerii vremurilor trecute, spune marele poet Mihai Eminescu. Ștefan cel Mare este trecutul și istoria noastră și vine din vremuri să ne fie în veci călăuză în a ne servi Patria.

Pentru a nu uita cine suntem și de unde venim, și pentru a învăța să ne iubim Țara, să-i onorăm, și să respectăm trecutul, tradițional, în luna iulie, Direcția

Cultură și Turism a raionului Criuleni în colaborare cu Protopopiatul de Criuleni și Dubăsari organizează de Ziua comemorării lui Ștefan cel Mare și Sfint Festivalul raional „Un trandafir, o luminare pentru Ștefan cel Mare”.

Ediția a VII-a s-a desfășurat la 15 iulie, în s. Ratuș, c. Drăsliceni. Gazdele au depus efort la amenajarea Căminului și au fost pregătiți de întâmpinarea oaspeților.

Colectivele model „Cununa dorului”- Măgdăcești, „Cavalerii armoniei”- Boșcana, „Stejarul”-Cruglic, „Pandurii”-Jevreni, „Șezătoarea”- Criuleni, „Șoimarii”- Ratuș, Formația folclorică „Ștefan Vodă”-Căpriana, Strășeni, discipolii școlii Eugeniei Marin, actorul Nicolae Darie și corul bisericesc din s. Izbește împreună cu numerosul public

l-au cîntat și slăvit pe Ștefan după meritul ce i se cuvine.

La finalul sărbătorii, colectivele participante sau ales cu Icoana lui Ștefan cel Mare și cadouri din partea Protopopiatului, iar Direcția Cultură și Turism a decernat diplome de gradul unu, doi, trei și cadouri de preț formațiilor cu o evoluare deosebită: „Șoimarii”, „Cavalerii armoniei” și „Pandurii”. Tot de către Direcția Cultură au fost menționate trei tinere debutante în festival: Domnița Chircu (s. Ratuș), Nicoleta Stăvilă (s. Hîrtop Mare) și Eleonora Arapu (or. Criuleni), cu diplome de participare pentru frumoasa evoluare.

Surpriza festivalului a fost formația folclorică „Ștefan Vodă” din Căpriana, Strășeni și solista Maria Stoianov, care a încântat spectatorul cu ținuta, costumele, repertoriul, interpretarea de care a dat dovadă.

Valentina Bobeico
șefa Secției Cultură r. Criuleni

Suntem urmașii lui ȘTEFAN

Eterna înțelepciune populară. Să cînti iubirea și dorul tău de țară

Cu genericul „Slava ta pomenirea fie-i”, duminică 3 iulie, la Casa raională de cultură Edineț a avut loc Concursul raional al cîntecului patriotic, ediția a III-a în memoria Marelui Voievod al Țării Moldovei Ștefan cel Mare și Sfint.

Concursul a avut drept scop:

- promovarea tinerilor talenți;
- altoirea sentimentelor patriotic și mîndria pentru țară.

După invocarea celor mai strălucite evenimente din timpul domniei lui Ștefan cel Mare și Sfint, moderatoarea evenimentului, Mihaela Fulga i-a prezentat cu mul har pe cei 32 de participanți, divizați în două categorii de vîrstă: 10-14 ani; 15-25 de ani. Fiecare dintre ei a interpretat cîte două creații muzicale – una cu predelecție patriotică, alta-pe temă liberă.

Doamna Rodica Popa, șefa Secției de cultură a raionului Edineț a adresat un mesaj de felicitare concurenților, a mulțumit părinților și pedagogilor pentru grija de a altoi tinerilor generații sentimentul patriotic, de mîndrie față de țară.

Mai bine de 6 ore, au răsunat creații închinare lui Ștefan cel Mare și Sfint, Moldovei dragi, neamului, cîntece de dragoste, de dor și jale.

Juriul a apreciat la justa valoare evoluarea tinerilor artiști. Trofeul Concursului a revenit:

— Anișoarei Oboroc, categoria de vîrstă 10-14 ani, din or. Cupcini;

— Nicoletei Samson din s. Hancăuți, categoria de vîrstă 15-25 de ani.

Tuturor concurenților li s-au oferit diplome și premii.

Trofeul – Bustul lui Ștefan cel Mare și Sfint a fost confecționat de meșterul ceramist Alexandru Zelinschi din or. Cupcini.

În recital au evoluat deținătorii trofeului și a premiilor mari de la edițiile I și a II-a.

Gala laureaților va avea loc la 27 august de Ziua Independenței Republicii Moldova.

Ziua de 2 iulie, trecerea în neființă a Marelui Domnitor al țării Moldovei a conștientizat în psihologia neamului, în primul rînd sentimente alese – dragostea de Patrie și pămînt, de credință și popor, de unitate națională.

Ștefan cel Mare a rămas, de atunci încoace, simbolul rezistenței națiunii, simbolul împlinirii și dăinuirii neamului, icoană sfîntă în inimile urmașilor, care i-au ridicat nu numai monumente de granit dar și capodopere muzicale, poetice, legende și basme de o înțelepciune rară, pe cît de frumoase pe atât de durabile în timp.

Lilia Fulga,
Secția de Cultură r. Edineț

Festivalul Internațional „Invită Maria Bieșu“

ediția a XIX-a, 9-16 septembrie, 2011

PROGRAM ARTISTIC

9 septembrie, vineri Gh. Mustea <i>Alexandru Lăpușneanu</i> operă în 2 acte	13 septembrie, marți G. Verdi <i>Nabucco</i> operă în 4 acte
10 septembrie, sâmbătă N. Rimski-Korsakov <i>Mireasa Țărului</i> operă în 4 acte	14 septembrie, miercuri Concert de binefacere (Sala cu Orgă)
11 septembrie, duminică C. Hăceaturean <i>Cipolino</i> balet în 3 acte	14 septembrie, miercuri L. Minkus Don Quijote balet în 3 acte
11 septembrie, duminică R. Leoncavallo <i>Paiațe</i> operă în 2 acte	15 septembrie, joi G. Puccini Turandot operă în 3 acte
12 septembrie, luni – Zi liberă	16 septembrie, vineri Concert de Gală (Palatul Național)

INVITAȚII FESTIVALULUI

Luciano BATINIC — bas, Serbia
Anooshan GOLESORKHI — tenor, SUA
Janez LOTRIC — tenor, Slovenia
Iordanka DERILOVA — soprană, Bulgaria
Svetlana ȘILOVA — mezzo-soprană, Rusia
Crina ZANCU — soprană, România
Tatiana ANISIMOVA — soprană, Ucraina
Alexei BAKLAN — dirijor, Ucraina
Alexandru SAMOILĂ — dirijor, Turcia
Fridrich PFEIFFER — dirijor, Austria
Andrei IURKEVICI — dirijor, Italia
Tatiana LIOZOVA — solistă balet, Ucraina
Evgheni LOGUNOV — solist balet, Ucraina

Festivalul Internațional de Folclor „Meșterul Manole“

PROGRAMUL FESTIVALULUI

27 august Ziua Independenței Republicii Moldova	28 august
09:00 Evoluarea fanfarei raionale	11:00 Sărbătoarea copiilor (expoziții de artizanat, competiții sportive)
10:00 Parada portului, cântecului și dansului popular	12:00 Spectacolul „Copilărie, păpădie” (CCT „Gr. Sârbu”)
10:30 Ceremonia de deschidere a FIF „Meșterul Manole”	15:00 Evoluarea colectivelor artistice în satele raionului
11:30 Inaugurarea expoziției meșterilor populari	20:00 Evoluarea fanfarei raionale
12:00 Masa rotundă „Bine ați venit la festival” cu participarea delegațiilor oficiale	20:30 Spectacolul de gală. Ceremonia de închidere a FIF „Meșterul Manole”
14:00 Concursul raional al declamatorilor „Nu noi suntem stăpânii limbii...” (BPR „T. Isac”)	22:30 Foc de artificii
20:00 Evoluarea fanfarei raionale	23:00 Program de divertisment
20:30 Spectacol de deschidere a FIF „Meșterul Manole”	
23:00 Program de divertisment	

DATE DE CONTACT:

Direcția Cultură și Turism
or. Criuleni, str. 31 august, 100
tel.: (+373 248) 24-039
tel./fax: (+373 248) 22-323

De ce ne părăsesc tinerii ...

În concepția elevilor moldoveni, învățământul după hotarele țării se consideră prestigios. Ofertele sunt promițătoare și calitatea învățământului este net superioară celei din Republica Moldova, apoi și diploma primită la absolvirea universităților europene se apreciază mai mult. La baștină, cu părere de rău, ei sunt lipsiți de posibilitatea de a fi angajați în câmpul muncii. Acolo, în străinătate eu au mai multe oportunități convenabile pentru a avansa în post, a valorifica potențialul intelectual și cunoștințele acumulate, de a se angaja. Adevărul este dureros, dar din an în an, tot mai mulți tineri pleacă - elevi buni, care prin străduința și ingeniozitatea lor ar putea contribui la dezvoltarea statului în care s-au născut. Totuși, o parte conștientizează că Republica Moldova are nevoie de ei, de cunoștințele și experiența acumulată, de necesitatea de a le traduce în practică în scopul eșirii din impas a țărișoarei noastre.

Un exemplu în acest sens ne poate servi Ruxanda Țurcanu, studentă, anul trei la Academia de Studii Economice din București, Facultatea comerț, turism și merceologie. În anul 2008 a absolvit Liceul Teoretic „Mihai Eminescu” din Bălți acumulând cunoștințe profunde și o educație aleasă. „Aici am învățat să învăț”, afirmă Ruxanda care a demonstrat aptitudini deosebite la învățătură, succese la nenumărate concursuri, originalitate și creativitate în organizarea festivităților din cadrul lice-

ului. Pentru colegi, Ruxanda este un exemplu, prima în grupă și la facultate, printre primele cinci pe serie. Nici o clipă n-a uitat, că este studenta Academiei de Studii Economice - instituție prestigioasă, care nu permite dezorganizare și iresponsabilitate. În legătură cu aceasta, recent Ruxanda a fost premiată de Senatul României pentru merite deosebite. La festivitatea de premiere au participat peste o sută de tineri români din Republica Moldova, Ucraina, Ungaria, Bulgaria, Serbia, Republica Macedonia și Albania care studiază în centrele universitare din România. Studenții au avut prilejul să dialogheze cu reprezentanții statului român vizavi de problemele cu care se confruntă ei veniți la studii, au salutat inițiativa Senatului și a Guvernului României, exprimându-și speranța, că acest proiect va deveni o tradiție.

Bălțeanca Ruxanda Țurcanu este sociabilă, înțelegătoare, comunicabilă cu oamenii, mereu înconjurată de prieteni. Ea este un model pentru toți cei, care țin la viitorul Patriei: „Am decis să revin după studii acasă, fiindcă țara mea are nevoie de specialiști calificați de nivel internațional. Mulți dintre cei mai buni părăsesc țara și foarte puțini revin, în așa mod republica rămâne fără tineri. Noi suntem viitorul și trebuie să ne întoarcem acasă cu experiență și cunoștințe, pentru ca țara noastră să prospere”.

Maria Popa
mun. Bălți

Ai plecat în lume...

„...e un cântec despre copiii înstrăinați de mamă...”

E „cântecul celor lăsați de mamă...”

mărturisește Anatol Lupuleac

Înregistrat de Andrei Tamazlăcaru,
Uniunea Muzicienilor din Moldova
de la Anatol Lupuleac,
s. Cucuieții Vechi, Rîșcani.

Moderat
Lent. Trist, Intim

Vi - no, ma - mă - a - ca - să Pe ste - le se - ni - ne,
Că i - ni - ma - i ar - să Și ni - e dor de ti - ne.
Ai ple - cat în lu - me. Ca să ai pa - ra - le,
Ș - ai lă - sat în ur - mă Pu - ii plini de jă - fe.

Refren:
Vino, mamă-acasă,
Pe stele senine,
Că inima-i arsă
Și ni-e dor de tine,

Ai plecat în lume
Ca să ai parale
Ș-ai lăsat în urmă
Puii (pruncii) plini de jale.

Refren.

Au rămas sărmanii
În suflet cu rană,
Nu-i nimic mai dulce
Ca zîmbet de mamă.

Refren.

Rătăcind prin lume,
Munceai la străini,
Ne-ai lăsat acasă
Lînga-i tăi bătrîni.

Refren.

Bătrîni, sărmanii,
Rău s-au girbovit,
Că nu știu bătrîni
Cît au de trăit.

Refren

Pe bătrîna mamă
O ținem la pat,
Că eu sînt prea mică
Ș-ajutor nu-i fac.

Refren - 2:

Vino, mamă-acasă,
Lîngă ai tăi copii,
Ș-ai să vezi bătrîni,
Cît mai sînt ei vii.
Vin-o mamă-acasă,
Pe stele senine,
Că inima-i arsă
Și ni-e dor de tine.

(Ultimele patru rînduri
vor fi repetate de două
ori)

OMUL CARE A RESPIRAT CU POEZIE

Simion Ghimpu toată viața a scris și mai ales poezie, de un an de zile, însă, nu mai face acest lucru...

Cuvintele îl cautăperate printre filele de caiete lăsate uitate pe masa de scris a poetului, metaforele tânguie după zbor și întruchipare din sublimul dragostei, melodiile ce izvorau din versurile lui se zbat în surdină și se întreabă: - Unde, unde e poetul ce ne alintă, ne îmbrățișa cu simțirea-i dăruindu-ne viață din viața lui, dragoste din dragostea lui, trăire din trăirile lui...

Și la toate aceste întrebări, ca un ecou de undeva de departe, din alte universuri vine răspunsul poetului...

Spun soarele răsare
Și inima-mi tresare,
Spun soarele asfinte
Și parcă mă fac mai cuminte...
O, numai de nu m-ar trăda
Dragostea de cuvinte...

Sau,

Eu sunt numai atunci,
Când mă recunosc cuvintele...

Și cuvintele îl recunosc, îi duc dorul...

Simion Ghimpu a fost poetul și omul capabil să iubească foarte frumos, pătimas și înălțător...

Când e vorba, însă, de dragostea de plai, de tot ce e al acestui neam, iubea cu durere, purta mereu în suflet o povară a neîmplinirilor, de aici și răbufnirea...

Eu sunt o pasăre ce zboară
Cu-o aripă tăiată...

Zborul poetului era mereu schilodit și pândit de neadevăr:

Durerea vine din ziua de ieri,
Durere acută de genunchi,
Prea mult am stat, Doamne, în ei,
În fața adevărului cu capul pe trunchi...

Chiar și așa cu capul pe trunchi, poetul dorea să-și cunoască istoria, să știe adevărul...

Am vrut să fac o călătorie
în istorie, în trecut,
dar cineva a răsfoit paginile
și pe cele mai frumoase
le-a rupt...

Și poetul știa de ce fac aceste hidoșenii...

Satul nu mi l-au recunoscut...
Codrul nu mi l-au recunoscut...
Graiul nu mi l-au recunoscut...
O habă de vreme am fost mut,
Nu m-au recunoscut
Pentru că sunt....

Scriitorul Simion Ghimpu, conștientiza ce cruce grea avea de purtat în viață... Acum, de parcă ne-ar spune, de acolo, de departe: ...

Am sărit și am rămas sus
Forța de atracție a pământului
Mi s-a supus,
Asupra mea ea nu se mai
răsfrânge,
Ea este lacrimă, sânge...

Da, poetul a plecat pe alte tărâ-muri, neîmplinit și îngrijorat de soarta acestui pământ, acestui neam:

Întoarce-mi, Doamne, partea de
cer care-mi aparține,
de pământ nu am avut noroc,
doar atât - să-l cânt...

Mai am o dorință, Doamne,
să știe și ai noștri părinți
că măcar în cer
vom fi uniți...

Dacă dragostea de țară i-a fost mereu adumbrită de neîmpliniri, de ignoranță, de durere și suferință, atunci în dragostea față de femeie a fost complex, a fost stăpân, inventiv, deosebit, fericit și împlinit...

De-atâta iubire
pământul s-a făcut dor
și cerul a rămas fără nor...
De-atâta iubire
cerul s-a făcut pământ
și nu-l poate doborî
nici un vânt...

Atâtea imagini, atâtea metafore sublime inundau sufletul poetului îndrăgostit...

Și stelele acestea care curg
Sunt numărate oare, cu mâna
le ajung?

Să scutur cerul pe umerii tăi goi,
Un cer să fim, o scântiere, o
rază amândoi...

Sau,

Lăsați-ne așa,
Dintre noi totul a dispărut...
Noi trecem unul în altul
Printr-un sărut...

Atunci, când poetul iubea, era
gata să accepte și trecerea nemiloa-
să a timpului...

Sigur, simplu
Să treacă timpul
Ca starea obișnuinței,
Ca puterea credinței.
Cum o zi trece și alta vine,
Cum nu pot trăi
Eu fără tine.

Simion Ghimpu fusese categori-
sit drept un romantic incurabil atât
în poezie cât și în viață...

Și așa a și fost...

Atent, tandru, grijuliu, iubi-
tor și sentimental, i-a adorat și i-a
onorat mereu pe cei dragi – copii,
soție, soră, frați, părinți.

Numai Simion Ghimpu putea
să spună din drag de mamă:

A venit la mine mama
Și-a-nflorit cireșul iarna...

Ori,

Păcat că nu se schimbă,
Ori chiar nu se dăruie anii-
I-ași schimba, ori chiar i-ași
dărui mamei...

O relație aparte, Simion Ghim-
pu a avut-o cu tatăl Toader pe care
l-a venerat și după care tânjea...

Pe unde o mai fi acel cal
Ce trăgea la plug
Cu tata la egal?...

Nu mai sunt caii,
Nu mai este nici tata,

Viața s-a schimbat la față,
Viața e alta...

Pentru soră, pentru frați, avea
mereu gânduri curate și multă în-
țelegere...

Lacrimă de soră
Care-ntruna plouă,
Lacrimă de frate
Plânsă pe dreptate...

Dar cum își iubea Simion Ghim-
pu copiii... până la uitare de sine.

Ia să-mi spui, tu, spui,
Puiul tatei, pui...

Poetul, care percepea lumea și
viața altfel decât alții, nu suporta
cenușiul și ordinarul:

Intoxicat de atâtea banalități
am încercat să ies din cercul
lor...

Trăiesc nu în prezentul
cunoscut, plictisitor,
de el fug și m-ascund
retregându-mă într-un cocor...

Iar, de acolo de departe, din în-
altul cerului, din limpezimea lui,
vine ca o rugă și testament o ultimă

dorința a poetului:

Naște-mă, Doamne, din
nou,
fă-mă cer, fă-mă roadă...
Pune-mi în suflet iubire
să știu că am o menire,
nu-ți mai cer nimic ceresc,
atâta doar să știu
că iubesc...

Iubirea, acest sentiment a fost
primordial pentru omul, scriito-
rul și poetul Simion Ghimpu.

Iubirea l-a înălțat, l-a făcut să
simtă și durerea, dar și enorma
bucurie

de a crea...

de a trăi...

de a zbura ...

MĂ STRIGĂ CUVINTELE...

E titlul ultimei cărți a poetului,
apărută deja în lipsa lui, la un an
de comemorare... cuvintele într-
adevăr

il mai strigă...

il mai caută...

il mai visează...

VETA GHIMPU MUNTEANU

Calendar cronologic

1 AUGUST

- 1883 S-a născut la Cubolta-Soroca Pantelimon Halipa, figură proeminentă a Basarabiei.
1898 La Toceni-Cahul s-a născut Nicolae Spătaru, scriitor.
1922 În s. Hagumus, Căușeni s-a născut Ilie Sajin, dansator, Artist Emerit

2 AUGUST

- 1935 S-a născut regizorul și actorul Ion Ungureanu în s. Opaci, Căușeni. Maestru Emerit al Artei din Rusia. Ion Ungureanu a activat în calitate de prim-regizor la teatrul „Luceafărul” din Chișinău, regizor și actor de teatru și film din Moscova, regizor la Teatrul Academic central al Armatei Sovietice din Moscova, regizor la Televiziunea centrală a URSS, regizor de filme, profesor la Școala teatrală „B.V.Șciukin” din Moscova, ministru al culturii din Republica Moldova, etc...

3 AUGUST

- 1935 Maria Bieșu s-a născut în c. Volintiri, jud. Cetatea-Albă, România. A activat în orchestra „Fluieraș”. A debutat ca solistă pe scena Teatrului de Operă - 28 aprilie 1962. În 1965 - stagiul la teatrul La Scala, Milano, Italia. În 1967 - titlul de „Cea mai bună Cio-Cio-san”, Tokio, Japonia. Ține prelegeri în Europa, America și Asia. La Concursul Internațional P. I. Ceaicovski, Moscova, i s-a conferit medalia de bronz, în 1963 - rolul din Madame Butterfly, or. Ruse, 1964 - turneu prin US, în 1965 este invitată de Teatrul Mare din Moscova. A evoluat la New York, Paris, Sydney, Tokio, Varșovia, Helsinki, Tbilisi, Leningrad, în Japonia, Australia, Cuba, Israel.

4 AUGUST

- 1942 S-a născut poetul Gheorghe Ciocoi în Cepeleuți, Ocnița.

5 AUGUST

- 1941 S-a născut în s. Vilcele, Cantemir flautistul Ion Zaharia.

8 AUGUST

- 1909 S-a născut scriitorul Emilian Bucov în or. Chilia-Nouă, regiunea Odesa

10 AUGUST

- 1927 La Chișinău s-a născut Valentina Savițcaia, Artistă a Poporului, solistă a Teatrului de Operă și Balet din Moldova

12 AUGUST

- 1941 În această zi, în acest an, în s. Plopi, Dondușeni s-a născut actorul și regizorul Vitalie Rusu, Artist al Poporului.

13 AUGUST

- 1917 S-a stins din viață, în plină tinerețe, poetul Alexei Mateevici, cel care a dat cea mai frumoasă poezie dedicată limbii române.

14 AUGUST

- 1890 S-a stins din viață la Mircești Vasile Alecsandri.

15 AUGUST

- 1943 S-a născut Miahai Curagău, s. Bălănești, Nisporeni, actor, Artist Emerit.

17 AUGUST

- 1938 S-a născut scriitorul Andrei Burac.
1949 S-a născut scriitorul Ion Hadîrcă în s. Singerea-Veche, astăzi Singerei.
1938 În s. Risipeni, Fălești s-a născut Leonid Moșanu, Artist Emerit, solist-instrumentist al Orchestrei „Folclor”.

19 AUGUST

- 1942 La Dingeni, Ocnița s-a născut criticul literar și prozatorul Andrei Hropotinschi

21 AUGUST

- 1723 S-a stins din viață Dimitrie Cantemir pe moșia Dimitrievea, regiunea Oriol. A fost îngropat în or. Moscova. În 1935 osemintele i-au fost reînchinate în biserica Trei Ierarhi din Iași, scriitor, gânditor enciclopedist, Domnitor al Moldovei.

22 AUGUST

- 1890 S-a stins din viață clasicul literaturii române Vasile Alecsandri

24 AUGUST

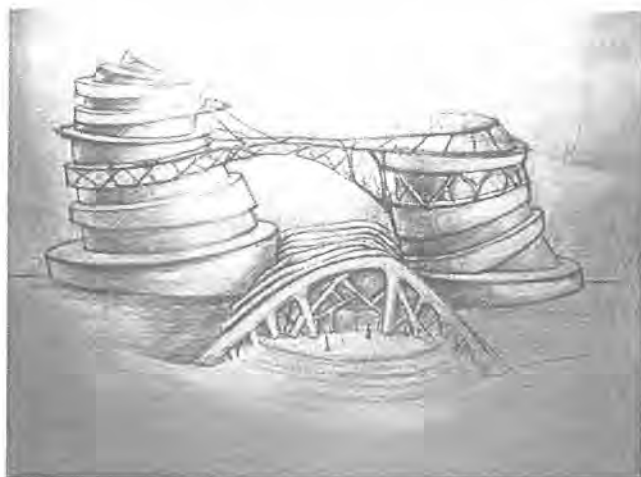
- 1868 S-a stins din viață Costache Negruți, c. Trifești, jud. Iași.
1974 S-a stins din viață compozitorul Alexei Stîrcea, Maestru Emerit al Artei

25 AUGUST

- 1454 Localitatea Lăpușna este pomenită într-un act domnesc.
1935 La Chișinău s-a născut Claudia Osadciaea, balerină, Artistă Emerită.

26 AUGUST

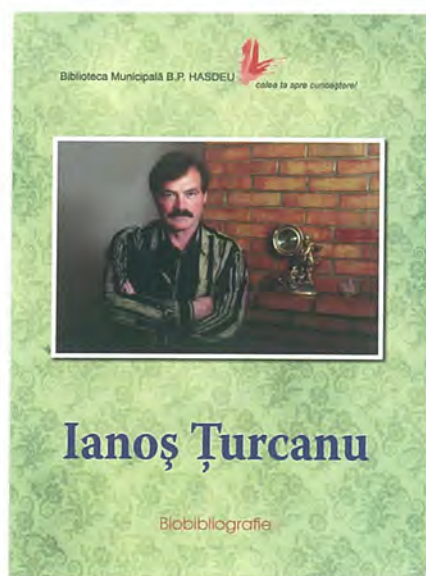
- 1917 S-a stins din viață clasicul literaturii române - Alexei Mateevici, or. Chișinău, poet și publicist
1907 S-a stins din viață arhitectorul Alexandru Bernardații

Ianoș Țurcanu — 60 ani

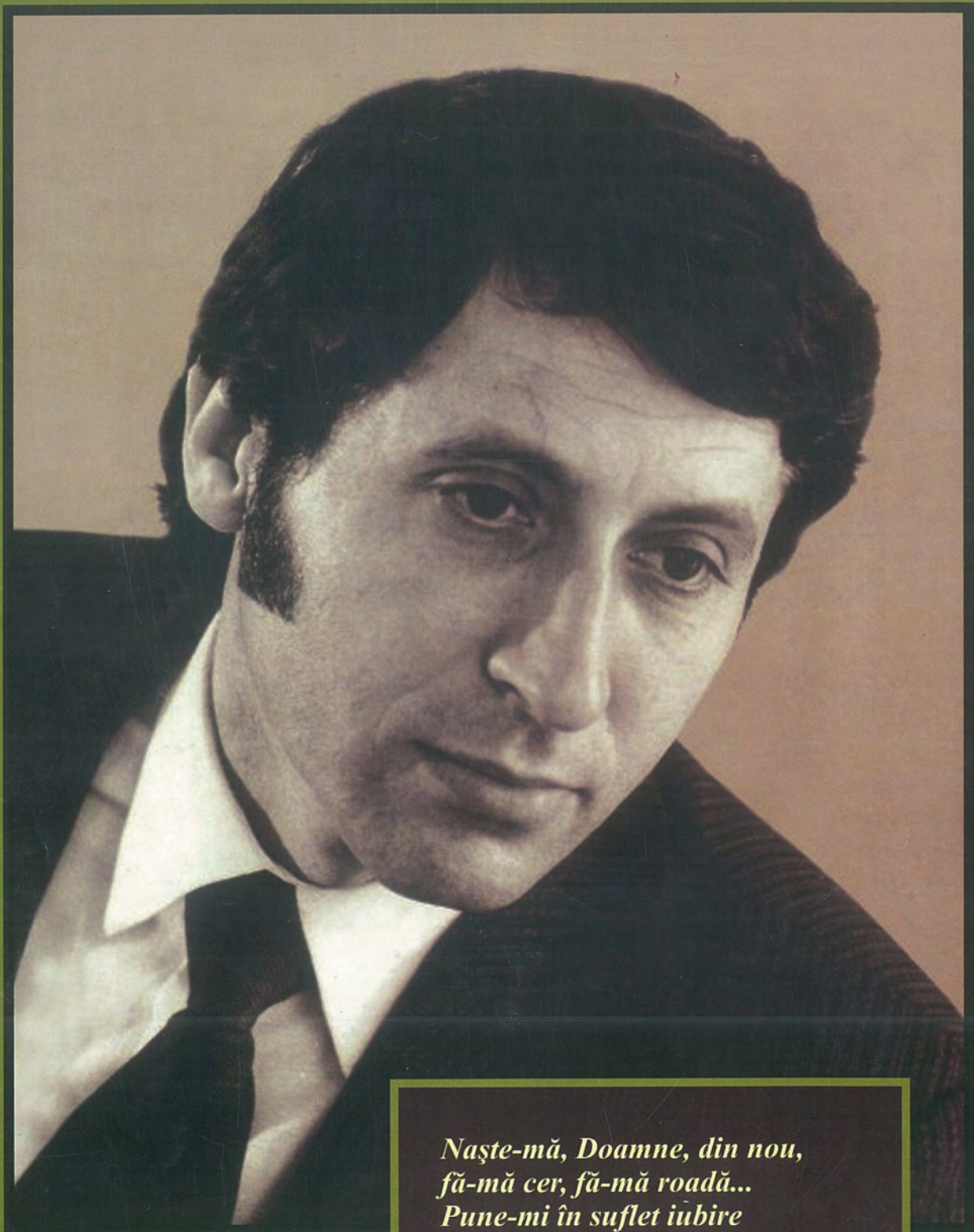
La mulți ani, maestre!

Esențial, miniaturistul Ianoș Țurcanu, alunecând în amintiri, depășind poezia vieții, este un poet al iubirii: „singur, pe malul mării / cioplesc chipul tău în piatra iubirii“. Chiar dacă „amintirile / mor câte puțin“ și o iubire ascunsă poate fi aflată „în căderea frunzelor de toamnă“, el știe că doar nucleul erotic, cu ale sale temeri și trădări, consfințind timpul despărțirilor oferă deplinătate. Aflat la vârsta „când dinții de lapte nu mai mijesc“, la vârsta ereziilor interzise, într-un dialog cu sufletul („ca un înger de abanos“), poetul nu pare a-l asculta. Cum ne avertizase că „toate în lume se măsoară cu inima“, invocarea iubitei se insinuează obsesiv-fantomatic: „iubita mea cu buze-amare / tu ești de-acum / numai o depărtare“.

„Cel mai cântat“ (în ipostaza textierului), chemai și așteptat la manifestările culturale din urbe, febrilul Ianoș Țurcanu e peste tot. Fie că inventează, cu har, întâmplări hazlii cu animale sentimentale (pentru cei mici), fie că ne oferă, generos, „songuri de buzunar“, el rămâne un etern adolescent (firește îndrăgostit). Fiindcă „în sânge dorul continuă să se închege“. Iar poezia rămâne „o scoică-ntoarsă către cer“.

Adrian Dinu RACHIERU

*Naște-mă, Doamne, din nou,
fă-mă cer, fă-mă roadă...
Pune-mi în suflet iubire
să știu că am o menire,
nu-ți mai cer nimic ceresc,
atâta doar să știu
că iubesc.*

S. Ghimpu